CUMHURİYET'İN İNŞASI
ATATÜRK DÖNEMİ
1923-1938

KURULUŞ • İNŞA • MODERNLEŞME

EDİTÖRLER
Ahmet OĞUZ
Alev DURAN

sonçağ akademi

Kitabın Adı : "CUMHURİYET'İN İNŞASI: ATATÜRK DÖNEMİ" 1923-1938 (Kuruluş-İnşa-Modernleşme)
Editörler : Ahmet OĞUZ, Alev DURAN
Yazarlar : Memet YETİŞGİN, Elif GÜRSOY, Ensar ÇETİN, Uğur Berk KALELİOĞLU, Erdem Selman DEVELİ, Hüsnü ÖZLÜ, Ahmet OĞUZ, M. Hakan ÖZÇELİK, Cihan ÖZGÜN, Adem HORAY, Melek ÇOLAK , Meral ŞAHİN, Nuran KILAVUZ, Salim GÖKÇEN, Sezgin TOPAL MIZRAK, Ercimet SARIAY, Yahya YAŞAR, Ali ÇAKIRBAŞ, Aslı SELMANPAKOĞLU, Hikmet Zeki KAPCI, Mustafa İLHAN, Hacer GÖL, Kutlu KAYIRAN
Kapak / Mizanpaj : Yağmur ARDUÇ

1. Baskı : Aralık 2024 ANKARA

Yayın Koordinatörü : Ceyda ŞEREFLİOĞLU
Yayın Yönetmeni : Selva ALİM
ISBN : 978-625-5537-45-4
Yayın No. : 2756

© Tüm hakları ve yer alan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA
T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64
www.soncagyayincilik.com.tr
soncagyayincilik@gmail.com
Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI VE CİLT MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA
T / (312) 341 36 67
www.uzundijital.com
uzun@uzundijital.com

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Araştırmaları II
CUMHURİYET'İN İNŞASI: ATATÜRK DÖNEMİ 1923-1938
(Kuruluş-İnşa-Modernleşme)

ÖNSÖZ

Elinizdeki eser, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Araştırmaları I adlı çalışmamızın ikincisi ve devamı olarak hazırlanmıştır. Bu eserde konuyla ilgili akademisyenlerin çalışmaları bir araya getirilmiştir. Esasında aynı hedefle yola çıktığımız ve ilki tarafımdan yapılan editörlükle Prof. Dr. Ahmet OĞUZ, Osmanlı Tarih Araştırmaları I, Nizam-ı Cedit'ten Meşrutiyet'e; ikincisi Osmanlı Tarih Araştırmaları II, Prof. Dr. Ahmet OĞUZ ve Doç. Dr. Saime Selenga GÖKGÖZ ile Osmanlı Tarih Araştırmaları II, II. Meşrutiyet; çalışmamızın devamında üçüncüsü Prof. Dr. Ahmet OĞUZ ve Öğr. Gör. Dr. Emine AŞÇI ile Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Araştırmaları I, Türk Milleti'nin Milli Mücadelesi Türk İstiklal Harbi adlı çalışmayı gerçekleştirdik. Editörlük çalışmaları ve yazılarıyla bu çalışmalarımıza katkı veren arkadaşlarıma ayrı ayrı hassaten teşekkür ederim. Değerli akademisyenlerin katkıları ve sağladığı güç bize bir sonraki çalışmanın ilhamını ve çalışma enerjisini vermektedir.

Cumhuriyet dönemi, Türk tarihinde bir dönüm noktasını meydana getirmektedir. Saltanatın kaldırılmasıyla tüm dünyada olduğu gibi Türk milleti de Cumhuriyet rejimine ve demokratik yönetime geçmiştir. Osmanlı hanedanı, Türk milletini altı yüz asırdan fazla temsil etmiş ancak çağdaşları Habsburg ve Romanoflar gibi tarihe karışmıştır. Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşına girmesi, müttefikleriyle beraber yenilmesi ve Avrupa'nın "Şark Politikası"na uygun olarak parçalanması Osmanlı hanedanının yönetimde sonunu hazırlamıştır.

Türk milleti Atatürk önderliğinde kaderine boyun eğmemiş, büyük bir azim ve kararla Türk nüfusun çoğunluk olduğu yerlerde "istiklal mücadelesi" başlatmıştır. Türk İstiklal Harbi uluslararası hukuka dayanmış, son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın kararı olan "Misak-ı Milli" esas alınarak İstiklal Harbi bu hukuki temele dayandırılmıştır. Bu dönemin Osmanlı aydını, bürokrasisi ve komuta heyeti ortak karar alabilmiş, bir meclis etrafında toplanmış ve Türk milletinin kaderini değiştirmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ankara'da açılmış, millet iradesi burada temsil edilmiştir. Ankara'da başlayan bağımsızlık hareketi tarafsız dünyanın; Rusya ve İslam âleminin desteğini al-

mayı başarmıştır. Yeni devlet bu iradeyle başarıya ulaşmış, Lozan'da imzalanan barış antlaşmasıyla kendini ispatlamıştır.

Gazi Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşları önderliğinde "ya istiklal ya ölüm" düsturuyla başarılan İstiklal Harbi, Cumhuriyet'le taçlanmıştır. Bu tarihten sonra artık yeni devlet kuruluşunu inşa ve modernleşme çalışmalarına başlamıştır. Atatürk'ün deyimiyle "muasır medeniyetler" seviyesine ulaşma yolunda hızlı adımlarla kuruluş sürecini tamamlamak için yeni kanunlar meclisten hızla geçmiştir. Esasında yakın tarihimiz göz önüne alınırsa bu süreç Osmanlı Devletinde III. Selim (1798-1807) döneminde başlayan batılılaşmanın tabii sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Çalışmamızda bu süreci "yazanın yapana sadık kalması" prensibi doğrultusunda okurlarımıza aktarmaya çalıştık. Alanında uzman akademisyenlerimizi bir araya getirerek geçmişe ayna tutmaya, geleceğe ışık olmaya gayret ettik. Her bir çalışma özgün niteliğiyle yeni çalışmalara rehber olacağı, yol göstereceği kanaatindeyiz.

Bu çalışma planlanırken pek çok başlık altında değerlendirilerek Cumhuriyetimizin ilk köşe taşı olan Atatürk Dönemini (1923-1938) ele almaya çalıştık. Bununla yetinmeyerek her makale yine alanında uzman, konuyla doğrudan ilgili iki akademisyen hakemliğinde değerlendirilip süzgeçten geçerek sizlere ulaştı. Muhakkak ki istediğimiz ama ulaşamadığımız başlıklarımız da oldu; örneğin Atatürk döneminde bilim, antropoloji çalışmaları vb. Çalışmamıza belirli sınırlar ve süre koyarak bir bütünlük oluşmasına gayret gösterdik.

Elinizdeki kitap Türkiye Cumhuriyeti tarihi çalışacak, öğrencilere akademisyenlere ve dönemi objektif olarak öğrenmek isteyen okurlara kaynak olacağı düşüncesindeyiz. Emeği geçen katkı veren tüm yazarlarımıza ve bize yol gösteren, eksikliklerimizi görmemize vesile olan hakem heyetimize teşekkür ederim.

Bir sonraki çalışmamızda görüşmek dileğiyle...

Editörler

Prof. Dr. Ahmet OĞUZ

&

Doç. Dr. Alev DURAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **iii**

SİYASİ TARİHİ: MODERN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞ VE GELİŞİM DÖNEMİ (1923—1938)

Memet YETİŞGİN 1

CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİ ORTAMI VE ÖNEMLİ ESERLERİ

Elif GÜRSOY 31

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK MODERNLEŞMESİNİN GÜNDELİK HAYATA YANSIMASI

Ensar ÇETİN 59

CUMHURİYET DÖNEMİNDE SOSYOLOJİ VE ATATÜRK (1923-1938)

Uğur Berk KALELİOĞLU 85

1923-1938 DÖNEMİ TÜRKİYE EKONOMİSİ

Erdem Selman DEVELİ 117

CUMHURİYET DÖNEMİNDE MEKTEB-İ HARBİYE'DE ASKERÎ EĞİTİM VE ÖĞRETİM SİSTEMİNİN DÜZENLENMESİ VE MODERNİZASYON SÜRECİNİN DEĞERLENDİRMESİ

Hüsnü ÖZLÜ 143

1923-38 DÖNEMİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (DEVLET İNŞASI-İNKILAPLAR-TARTIŞMALAR)

Ahmet OĞUZ 169

TÜRK TOPLUMUNUN MODERNLEŞME SÜRECİNDE ANLAMINDAN KANUNLAŞMASINA: SOYADI

M. Hakan ÖZÇELİK 203

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRKİYE'SİNDE TARIM POLİTİKALARI (1923-1938)

Cihan ÖZGÜN - Adem HORAY 231

ATATÜRK DÖNEMİNDE TARIMA DAYALI HAYVANCILIK POLİTİKASI VE TÜRKİYE-MACARİSTAN İLİŞKİLERİ (1923-1938)

Melek ÇOLAK 265

ŞEHİRLEŞME KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE NEVŞEHİR (1905-1938)
Meral ŞAHİN 285

CUMHURİYET DÖNEMİ TARİH YAZICILIĞI (1923-1938)
Nuran KILAVUZ 321

CUMHURİYET'E GEÇİŞ SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE DEMOKRASİ
Salim GÖKÇEN 355

TÜRKİYE'DE BİR MACAR UZMAN: JÁNOS GYÖRGY
Sezgin TOPAL MIZRAK 377

II. MEŞRUTİYET'TEN ERKEN CUMHURİYET'E DİN POLİTİKASI
Ercimet SARIAY 399

CUMHURİYET DÖNEMİ (1923-1938) TÜRKÇE KUR'ÂN TERCÜMELERİ
Yahya YAŞAR 441

ATATÜRK DÖNEMİNDE YABANCI OKULLAR (1923-1938)
Ali ÇAKIRBAŞ 467

ATATÜRK DÖNEMİNDE ULUSALDAN EVRENSELE MÜZİK (1923-1938)
Aslı SELMANPAKOĞLU 497

YENİ TÜRKİYE'DE SAĞLIK
Hikmet Zeki KAPCI 541

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE MÜLKİ İDARE SİSTEMİNDE YAPILAN YENİLİKLER
Mustafa İLHAN 559

ATATÜRK DÖNEMİ HATIRATI
Hacer GÖL 587

YURTTA SULH'TAN CİHANDA SULH'A: ATATÜRK TÜRKİYESİ'NİN MİLLETLER CEMİYETİ TECRÜBESİ (1932-1938)
Kutlu KAYIRAN 609

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Ahmet ABAY
Prof. Dr. Deniz AKPINAR
Prof. Dr. Efdal AS
Prof. Dr. Erten GÖKÇE
Prof. Dr. Fahri YETİM
Prof. Dr. Fevzi ÇAKMAK
Prof. Dr. Güven DİNÇ
Prof. Dr. Hüseyin ÇELİK
Prof. Dr. İsmail KÖSE
Prof. Dr. Mustafa ŞEN
Prof. Dr. Necati DEMİR
Prof. Dr. Nurten ÇETİN
Prof. Dr. Osman KÖSE
Prof. Dr. Ömer ERDEN
Prof. Dr. Özgür YILDIZ
Prof. Dr. Tolga BAŞAK
Doç. Dr. Burak KOCAOĞLU
Doç. Dr. Aysun YEMEN ÖCAL
Doç. Dr. Alev DURAN
Doç. Dr. Aygül UÇAR
Doç. Dr. Derya GÜRTAŞ DÜNDAR
Doç. Dr. Ercan GEÇGİN
Doç. Dr. Gökhan TEKİR
Doç. Dr. Hacer GÖL
Doç. Dr. Muammer AK
Doç. Dr. Mutlu ADAK
Doç. Dr. Olcay PULLUKÇUOĞLU YAPUCU
Doç. Dr. Osman OKUMUŞ
Doç. Dr. Suha Oğuz BAYTİMUR
Doç. Dr. Türkan ACAR
Doç. Dr. Yılmaz ÇELİK
Doç. Dr. Yusuf Ziya KESKİN
Doç. Dr. Zemzem YÜCETÜRK
Doç. Dr. Cemil ÇELİK
Dr. Ayşe AYÇİÇEK
Dr. Hakan YILMAZ
Dr. N. Selcen KORKMAZCAN
Dr. Özge YÜCESOY ATBAKAN
Dr. Serdar GÜRÇAY
Dr. Sezgin TOPAL MIZRAK
Dr. Sıla GEN KAYA
Dr. Suat KAYMAK
Dr. Şerife ŞİMŞEK
Öğr. Gör. Fatih DEMİRCİOĞLU

CUMHURİYET DÖNEMİ TARİH YAZICILIĞI (1923-1938)

*Nuran KILAVUZ**

ÖZET

Cumhuriyet dönemi, felsefesi ve iktidarı ile kendini yakın geçmişten tamamen arındırarak varlığını batı varlığı ile yoğurarak, bütün kurum ve kuruluşlarında batının kullandığı terminolojiyi kullanmayı kendine hedef edinmiştir. Dönemin tarih yazıcılığı da kendini batıda takip edilen yazıcılıkla aynı çizgide bulmuş, XIX. yüzyılın romantik, pozitivist, historiyal yazım anlayışları içinde Türk tarihini, tarihin en eski dönemlerine kadar götürerek, Türk ırkının en kadim topluluklardan biri olduğunu kabul etmiştir. Dünyada insanın yaşamaya başladığı tarihten itibaren Türk ırkı, tanrı tarafından kutsanmış bir topluluk olarak mitolojik bir dilde üstün bir topluluk, ilk medeniyet kurucusu olarak tarihteki yerini almıştır. Türk ırkı, Orta Asya'da var olmuş dolayısıyla medeniyette bu kıtada ortaya çıkmıştır. Daha sonra bu ırk tarafından yapılan göçler dolayısıyla bütün dünyaya medeniyet Türkler tarafından götürülmüştür. Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığı da bu ideolojik söylem üzerine inşa edilmiş, Türk ırkının ve Türk dilinin üstünlüğü, medeniyet kuruculuğu tekrar hatırlanarak, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kendini bu ırkın mirasçısı olarak görmesini ve bundan sonraki yaşam ideallerini bu tez üzerinden oluşturmasını kendisine amaç edinmiştir. Bu yüzyılda batının kullandığı ırk esasına dayalı üstünlük mefhumunu Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığı kendine şiar edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Tarih Yazıcılığı, Milliyetçilik.

* Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzincan/Türkiye, nkilagiz@erzincan.edu.tr, ORCİD: 0000-0003-1639-6516.

Giriş

İmparatorlukların temellerini sarsan batıdaki gelişmeler dönemin siyasi anlayışını derinden etkilemiş, özellikle Fransız İhtilali, milliyetçi siyasi oluşumların ortaya çıkmasında önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fransız İhtilali'nin etkilerini ortadan kaldırmak isteyen Osmanlı Devleti, himayesinde bulunan müslim ve gayrimüslim tebaayı Osmanlıcılık politikası çerçevesinde bir arada tutmayı ve yaptığı reformlarla bu gruplar arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Ancak bu politika, istenilen sonucu vermemiştir. Devletin iç ve dış sorunlarının da çokluğu nedeniyle milliyetçilik faaliyetlerinin artması Osmanlı bürokrasisinin içinde Türkçülük adı altında milliyetçi bir düşüncenin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Özellikle batı menşeili Türk tarihiyle ilgili çalışmalar, hem Türk milliyetçiliğinin hem de Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkmasında önemli rol oynamıştır.

Tarih, zamanın kendisi ve bu zaman içinde yaşanan olayların bir yansımasıdır. Ancak bu olaylar, genellikle birilerinin görme, duyma ve yazma biçimine göre şekillenir. Bu nedenle, tarihi olaylar kaydedilirken ve kuşaktan kuşağa aktarılırken, olayların gerçek sebepleri gölgede kalır ve saf gerçeğe ulaşmak hiçbir zaman kolay olmaz. Daha çok idare edenler, güçlüler ve oyun kurucuların arzu ve istekleri doğrultusunda vakalar kayıt altına alınmıştır.

İlk çağlardan itibaren insanla birlikte, tarih yapımı ve yazımı da başlamış, aynı zamanda tarih felsefesi de geçmişten günümüze, "Tarihin bir amacı ve yönü var mıdır? Tarih düzenli ve tutarlı bir bütün olarak bilinebilir mi? Tarihçi kimdir? Çalıştığı alanın özellikleri nelerdir? Araştırma yöntemi ne olmalıdır? Tarih yazımı ne gibi süreçler üzerinde şekillenir? "[1] bu ve buna benzer sorulara cevap bulmaya çalışmıştır. Yazının icadından sonra bilinçli bir tarih yazımı söz konusu değil ise de verilen bazı bilgiler tarihi değer taşımaktadır. Antik Yunan döneminde Herodotos'la birlikte mitolojinin dışında tarihe daha gerçekçi bir yaklaşım sergilemiş, bunu takip eden Thukydides, kullandığı yöntem ve tekniklerle tarihe bir anlam kazandırmış, Polybios vd. bu teknikleri daha ileri bir seviyeye götürmüşlerdir. İbn-i Haldun, insanoğlunun yaşamını bir organizmaya benzeterek doğar, büyür, ölür döngüsü içinde çeşitli safhalara ayırmış ve her şeyin kesintisiz bir şekilde gelişme ve değişme içinde olduğunu

1 Kubilay Aysevener, E. Müge Barutçu, **Tarih Felsefesi**, İstanbul, Cem Yayınevi, 2003, s.10.

izah ederek bunu toplum hayatı içinde öngörmüştür.[2] Bu düşünce biçimi kendisinden sonra gelen birçok tarihçi tarafından da kabul görmüştür.

Ortaçağ dönemi tarih yazıcılığı kiliseye mensup din adamlarının kayıt altına aldığı yıllıklar şeklinde ve din egemenliğinin bütün alanlarda hissedildiği tanrının iradesinin yansımaları olarak kabul edilmiştir. Bu dönem Antik Yunan ve Roma dönemi tarih yazımından da daha geri bir anlayışla yazılmıştır.[3] Rönesans ve aydınlanma çağında hümanizm merkezli bir tarih anlayışı esas alınmış, tanrı merkezli anlayışın yerine insan merkezli bir tarih yazımı benimsenmiştir. Tarihi olaylara belgeler ışığında bakılmaya, olayların gerçekliğinin ortaya konulmasına ve sorgulanmasına, kısacası nesnel bir yaklaşım geliştirilmesine olanak tanıyan bir süreç olmuştur.[4] Bu dönemin tarihçileri arasında, Lorenzo Valla, Niccola Machiavelli, Francesco Guiccardini, vd. gibi isimler vardır.

XV. ve XVI. yüzyılda meydana gelen gelişmeler, tarih biliminin değişmesine neden olmuş; Fransız İhtilali'nin dünya genelinde yarattığı dönüşüm, tarih yazımında rasyonalist bir bakış açısının gelişmesine zemin hazırlamıştır. Voltaria, Montesquieu, Gibbon vd. dönemin ünlü tarihçileridir. Bu dönemde tarihsel bilginin nasıl elde edileceği ve yorumlanacağının tartışıldığı, tarihte yöntem meselesinin nasıl halledileceği sürecini başlatmıştır. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru romantik tarih yazımı kabul görmüş, ulus, millet, milli hâkimiyet, laiklik kavramları üzerinden bir tarih yazımı ve eğitimi gerçekleşmiştir.[5] XIX. yüzyıl tarih yazımında pozitivizmin ortaya çıktığı, olayların birinci el kaynaklardan toplanarak tarihçinin inanç ve görüşlerine yer vermeksizin olayların neden sonuç ilişkisi içinde değerlendirilmesine odaklanılmıştır.[6] XX. yüzyılda postmodern tarih anlayışının kabul edildiği birey odaklı bir tarih yazımı kabul görmüştür.[7] Bu anlayışın ilk temsilcisi Annales Okulu olmuştur.

---

2 İbni Haldun, **Mukaddime**, (Çev. Zakir Kadiri Ugan), İstanbul, MEB, 1986.

3 Robin. G. Collingwood, **Tarih Tasarımı**, (Çev. Kurtuluş Dinçer), Ankara, Gündoğan Matbaası, 1996, s. 8.

4 Léon-Ernest Halkin, **Tarih Tenkidinin Unsurları**, (Çev.Bahaeddin Yediyıldız), Ankara, TTK, 1989, s. 71-89.

5 Büşra Ersanlı, **İktidar Tarih Türkiye'de "Resmi Tarih" Tezi'nin Oluşumu (1929-1937)**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2021, s.26.

6 Yavuz Ercan, **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik**, Ankara, Turhan Kitabevi, 2010.

7 Peter Burke, **Tarih Yazıcılığında Yeni Bakış Açıları**, (Çev. T. Sivrikaya, Ö. Özdemir, U. Y. Kara, K. Özdil, O. Çömelekoğlu), İstanbul, Islık Yayınları, 2020, s. 116-118.

Bu okulun kurucuları March Bloch ve Lucien Febvre, bireyi tarihin ana unsuru olarak görmüş, Fransız pozitivizmi ve Alman bilimselciliğine karşı duruş sergileyerek sosyoloji alanında çalışmalarını yoğunlaştırmışlardır.[8] Bunun amacı, tarih ile toplum arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, karşılaştırmalı tarih anlayışını kurumsallaştırmak ve aynı zamanda sosyoloji, psikoloji, antropoloji, coğrafya gibi tüm sosyal bilimleri sentezleyerek gerçekçi bir tarih yazımının gelişmesini sağlamaktır.[9] Bu doğrultuda, Osmanlı Devleti'nde de özellikle XIX. yüzyılda batı etkisiyle şekillenen eğitim reformları, tarih yazıcılığına yeni bir boyut kazandırmıştır.

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde batı tarzı eğitim faaliyetleri tarih yazıcılığı konusunda da etkisini göstermiş, Türk Tarihi'nin eskiye dayanan yüksek bir kültüre sahip olduğu anlayışı ortaya çıkmıştır. Batı alemini etkisi altına almış olan pozitivizm, Osmanlı tarih yazıcılığını da etkisi altına almıştır. Bu konuda Süleyman Hüsnü Paşa modern Türk tarihçiliğinin öncülüğünü yapmış, sorumlu olduğu askeri okulların tarih derslerinde batılıların yıkıcı ve yanıltıcı fikirlerinin yer aldığı ders kitaplarının okutulmasına karşı çıkmıştır. Tarih-i Alem adlı bir eser yayınlayarak bu yolda önemli bir adım atmıştır. Kitap birçok bölümden oluşmuş ve Türklerin İslam öncesi geçmişinden detaylı bir şekilde bahsetmiştir.[10]

Osmanlı topraklarında başlayan Türkçülük düşüncesine, Rusya'dan gelen Müslüman Türk düşünürlerin etkisi oldukça yoğun olmuştur. Bunun sebebi kendilerini Osmanlı olarak görmemeleridir. Çarlık Rusya'sının batıya daha açık olması nedeniyle bu coğrafyadaki ulusal uyanış Osmanlı'ya göre daha erken başlamıştır (1860'dan itibaren). Bu uyanışın etkileri Türkiye'deki milliyetçiliği etkilemiş ve Türk milliyetçiliğinin önemli aşamalar kaydetmesine sebep olmuştur. Türkçülük akımının öncüleri arasında yer alan İsmail Gaspıralı (1841-1914) Kırım'da Tercüman adlı bir gazete çıkarmış, burada dilde, fikirde ve işte birlik oluşturarak Türkler arasında kültür ve siyasi birliği tam olarak gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Yine dönemin Türkçü düşünürü Yusuf Akçura,

---

8 March Bloch, **Tarih Savunusu: Veya Tarihçilik Mesleği**, (Çev. Ali Berktay), İstanbul, İletişim Yayınları, 2013, s. 6-10.

9 Ceren Yeğen, Annales Okulu, March Bloch ve " Tarih Savunucusu: Veya Tarihçilik Mesleği" yapıtı üzerinden Bloch'un tarih anlayışı, C.3, S.1, **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)**, 2016, s. 38.

10 Hüseyin Namık Orkun, **Büyük Türkçü Süleyman Hüsnü Paşa, Hayatı ve Eserleri**, Ankara, Milli Kalemler, 1952.

Türk tarih yazıcılığında Avrupa merkezli değil Türk tarihini kendi siyasal gelişmelerine göre açıklayan bir anlayışın benimsenmesi gerektiğini söylemiştir. Ziya Gökalp'in yaptığı çalışmalar[11] Türk milliyetçiliğinin inkişafına zemin hazırlamış, Türk milletinin mazisine dönüşünün onların kurtuluşu olacağını ve bunun için eğitimin çok önemli olduğunu ifade etmiştir.

Yine Meşrutiyet Dönemi'nde kurulan, Türk Derneği (1908), Türk Yurdu (1911) ve Türk Ocağı (1912) milliyetçi anlayışın öncü kuruluşları olmuştur. Bu süreçte dil ve kültür hayatındaki Türkçülük hareketi siyasi bir boyuta taşınmıştır. I. Balkan Savaşı yenilgisi burada bulunan Türklerin Anadolu'ya göç etmesine sebep olmuştur. Bu göç Anadolu'nun demografik yapısını değiştirmiş, dili, dini, kültürü bir olan yapı oluşturmuştur.

Osmanlı'nın parçalanmasının sebeplerinden biri olan milliyetçilik akımı, Türk toplumunda geliştirilmesi gereken bir düşünce haline gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Osmanlı'nın toprak kayıpları yoğun olmuş, sonrasında başlatılan Kurtuluş Savaşı ile Misak-ı Milli olarak beliren yurt sınırları için yapılan mücadele Lozan'da taçlandırılmış ve bundan sonra hem siyasi hem de kültürel olarak Türkçü, milliyetçi laik bir yurt inşası esas alınmıştır.[12]

1. Milli Devletlerin Ortaya Çıkışı ve Tarih Yazımına Etkisi

Dünyada var olan toplulukların siyasi bir birlik olarak imparatorluklara evrilmesi, uzun bir süre bu şekilde hareket edilmesi sonrası XVIII. Yüzyıl imparatorlukların yıkılmasına sebep olacak büyük değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Özellikle batı da meydana gelen değişimler, reform, Rönesans, sanayi inkılabı ekonomik olarak gelişmenin sınırlar ötesine taşınması, sömürgecilik ve kapitalizmin doğuşu birçok kavramında yeniden tanımlanmasına sebep olmuştur.[13] Ticaretin gelişmesi ve bunun sonucu olarak güven içinde bir ticaretin ortaya çıkması için toplumlar ortak paydalarını artırmanın çabası içine girmişlerdir. Milli dil, din, ortak ülkü vs. gibi kavramlar, siyasi birliğin milli bir kimlik kazanmasına sebep olmuştur. Ortak paydaların çoğaltılması

---

11 Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları,** (Haz. Salim Çonoğlu), İstanbul, Ötüken Yayınları, 2014.

12 Yaşar Baytal, "Türkiye'de Milliyetçi Tarih Düşüncesinin Gelişimi ve Resmi Türk Tarih Tezinin Oluşumu.", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** S.70**,** 2022, s. 98.

13 M. Çağatay Özdemir, "20. Yüzyıl Sonunda Milli Devletler ve Kimlikler", **Türk Yurdu**, Ağustos, 1995, s. 13.

millet bilincinin ortaya çıkmasına, iletişim imkânlarının çoğalmasıyla, kültürel etkileşim ve sosyal hayattaki paylaşımlar ortak bir alanın oluşmasına neden olmuştur. Bunun sonucunda da dünyada büyük bir değişime sebep olan 1789 Fransız İhtilali ortaya çıkmıştır.[14] İhtilal; Millet ve milliyetçiliği oluşturan milli kültür, milli hâkimiyet, milli dil, milli devlet ve tarih gibi XIX. yüzyılın yaşam biçimini belirleyen kavramların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. XIX. Yüzyıl özellikle milliyetçilik fikrinin zirveye çıktığı, imparatorlukların yok olduğu, ulus devletlerin kurulduğu, birey bilincinin geliştiği bir yüzyıl olmuştur. Büyük bir değişime uğrayan dünya düzeni, kendisini var etmek ve getirdiği kavramları yerleştirmek için tarih yazımına, araştırmalarına ve eğitimine de büyük önem vermiştir. Milli bir bilincin oluşturulması, ortak bir tarih şuuruyla gerçekleştirileceği için milli tarih yazımı büyük bir önem arz etmiştir. Milli kimliklerin oluşmasında, milli tarih şuuru, bu yüzyılın kullandığı en geçerli metot olmuştur.[15]

Avrupa'da meydana gelen bu gelişmeler kendisiyle etkileşimde olduğu her coğrafyaya sıçramıştır. Osmanlı Devleti bu gelişmeleri, takip etmek zorunda kalmış bir imparatorluk olması sebebiyle birçok farklı dile, dine kültüre sahip olan vatandaşlarını, Osmanlıcılık fikri etrafında birleştirme yoluna gitmiştir.[16] Ancak ülkenin yaşadığı askeri, siyasi, ekonomik bunalımların sosyal hayata yansıması, gayrimüslim halk üzerinde milliyetçilik fikrinin kabul görmesi, zor durumda olan yönetimi daha da zora sokmuştur. Osmanlıcılık fikrinin Osmanlı vatandaşlarını bir arada tutamayacağı anlaşılmış, bunun yerine İslamcılık fikri öne çıkmıştır.[17]

Aynı dini paylaşan Osmanlı vatandaşları arasında da milliyetçilik hareketlerinin gelişmesi Osmanlı Türk aydınının da, Türk milliyetçiliği yapmasına yol açmıştır. İttihat ve Terakki İktidarı'nın olduğu yıllarda Rus zulmünden kaçan Türk aydınları Türk milliyetçiliği üzerine önemli çalışmalar yapmışlardır. Özellikle Osmanlı toprakları dışında yaşayan Türklerle kurulan ilişkiler Turancılık-Pantürkizm fikrinin geniş kitlelere ulaşarak siyasi bir birlik kurma yolunda önemli bir adım olmuştur. Rusya'nın içinde birbirinden habersiz

---

14 Murat Sarıca, **Fransız İhtilali**, İstanbul, Gerçek Yayınları, 1970.

15 Abdullah Topçuoğlu "Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu**"**, **Türkiye Günlüğü**, S.33, Mart-Nisan 1995, s. 105.

16 **Düstur IV**, İstanbul, Matbaa-i Amire, 1296, s. 4-6.

17 Tarık Zafer Tunaya, **İslamcılık Cereyanı**, İstanbul, Baha Matbaası, 1962.

bir şekilde yaşamaya zorlanan Türkler gelişen ulaşım ve haberleşme ağları ile birbirlerinden haberdar olmuşlar ve Rusya'nın kendi içindeki karışıklıklardan da yararlanarak Türklük bilincinin gelişmesi için önemli çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Rusya'nın eğitiminden geçmiş Türk aydınları, Ruslaştırma politikalarının baskısı arttıkça buradan kaçmışlar, Osmanlı toprakları onlar için hem can güvenliği hem de Türkçü, milliyetçi fikirlerini ifade etmek açısından önemli olmuştur.

Türkçülük fikrinin ilk ortaya çıktığı (1865-1879) alanlar; İbrahim Şinasi Efendi ile lisan sahasında, Ziya Paşa ile edebiyatta, Ahmet Vefik Paşa ile lügatta, Mustafa Celaleddin Paşa ile de filoloji alanında olmuştur. Süleyman Paşa "Tarih-i Âlem" adlı kitabında "Türklüğün mazisinden muhabbet ve hürmetle bahsetmiş, bütün Asya'ya yayılmış Türk ırkının kahramanlıklarını Türk gençlerine öğretmek istemiştir".[18] Yine bu dönemde Buharalı Süleyman Efendi Türk kültürünü anlatan "Lûgat-i Çağatay ve Türkî-i Osmani" kitabını yazmış, Ahmet Mithat Efendi ise bu düşüncenin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Mesela ilk anayasada Türkçe konuşma zorunluluğu getirilmiştir.[19] Bu fikrin yerleşmesinde önemli kilometre taşlarından olan isimler arasında 1875 yılında Melik Hasan Bey "Ekinci" adında bir Türkçe gazete çıkarmış, Kırımlı Gaspıralı İsmail Bey yayınladığı "Tercüman" gazetesinde "Dilde, fikirde ve işte birlik" cümlesiyle Türk milliyetçiliğinin esasını ortaya koymuştur. Türkiye'de eğitim aldıktan sonra Azerbaycan'a dönen Türkçü Hüseyinzade Ali, Ahmed Ağaoğlu ve Ali Merdan bir araya gelerek "Hayat" adlı gazeteyi yayımlamışlardır. Ünlü Türk düşünürü Yusuf Akçura 1904 yılında Kahire'de çıkan "Türk" gazetesinde, Türklük bilincini ve Türkçülüğe yeni bir bakış açısı kazandıran "Üç Tarz-ı Siyaset" adlı seri makaleler neşretmiştir. [20] Ziya Gökalp, Mehmed Emin, Halide Edip, Köprülüzade Fuat vd. gibi isimler hem meşrutiyet hem de Cumhuriyet Dönemi'nin Türkçülük bilincinin inşa edilmesinde büyük rol oynamışlardır.[21]

---

18 Yusuf Akçura, **Yeni Türk Devletinin Öncüleri-1928 Yılı Yazıları**, (Düz.Nejat Sefercioğlu), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001, s.51.

19 Ahmet Oğuz, **I. Meşrutiyet Kanun-ı Esasi ve Meclis-i Mebusan, Ankara,** Grafiker Yayınları, 2010, s. 211.

20 Akçura, **a.g.e**., s.172.

21 Ahmet Oğuz, "I. Meşrutiyet Meclisinde Ermeni Mebusların Faaliyetleri ve Bu Faaliyetlerin Osmanlıcılık Açısından Değerlendirilmesi", **Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic**, S.10, 2022, s.295.

II. Meşrutiyet Dönemi'nde ilk teşkilatlanma 1908'de kurulan "Türk Derneği" ile olmuştur. Kurucuları arasında daha önce bahsi geçen önemli Türk düşünürleri vardır. Türk düşünürleri, dernek maksadını direkt Türkçülük olarak ifade etmek yerine Osmanlıcılık çatısı altında kültürde, dilde Türkçü bir yapılanmadan yana ifade etmiştir. Bu dernek çatısı altında yurtdışından gelen Türk aydınları da toplanarak "Türk Derneği" adı altında bir dergi çıkarmışlardır. Bu dergi sadece 7 sayı çıkarılmıştır.[22]Bu derneğin kapatılması sonucu 1911'de "Türk Yurdu Derneği" adı altında tekrar açılmış, yayımladıkları "Türk Yurdu Dergisi" ile Türkçülük çalışmaları derneğe yeni katılan isimlerle devam edilmiştir. Dernek altında toplanan Türk aydınları arasında birçok konuda tam uyum olmasa da Türklük bilincinin yerleştirilmesi konusunda tam bir uyum söz konusudur.

Derneğin çalışmaları ve dergi vasıtasıyla Türkçülük fikri ülkenin birçok bölgesine ulaşmış, yapılan toplantılar, konferanslar, piyesler, dönemin ileri gelen aydınlarının sohbetleri gençlerin ilgisini çekmiş, dernek İstanbul dışında da şubeler açmıştır. Derneğin Faaliyetleri arttıkça Türklük fikriyatı yayılmış, bu durum iktidarda olan İttihad ve Terakki Partisi'nin de dikkatini çekmiştir. Dernekte faaliyette bulunan birçok aydının devlet kadrolarında yer alması milli devletin temellerinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. İttihat ve Terakki döneminde müfredat programlarında Türk düşünürlerinin ve Türk devletlerinin yer alması iktidarında bu konudaki fikrini ortaya koymaktadır. Bu dernek ne İttihat ve Terakki'nin kontrolünde ne de karşısında olmadan, ortak paydalar üzerinden bir ilişki sürdürmüştür.

Dönemin düşünürleri arasında öne çıkan Ziya Gökalp[23] ve Yusuf Akçura[24] Türkçülük ve milliyetçilik akımının prensiplerini belirlemede öncü olmuş, yeni dünya düzeninin getirdiği siyasi ortama adapte olmanın şartları, eski ile yeninin nasıl harmanlanması gerektiği konusunda önemli çalışmalar yapmışlardır. Akçura yazdığı yazılarda tarih ve bilim arasındaki ilişkiye değinerek, Türk tarihinin milliyetçi ve bilimsel açıdan yazılması gerektiğine dikkat çekmiştir.[25] Türk Ocağı'nın 1912'de kurulmasında Akçura da yer almış, bu

22 M.Fuad Köprülü, "Türklük, İslâmlık, Osmanlılık", **Türk Yurdu** 1329, C. 2, S.21, s.695.

23 Ziya Vakkasoğlu, **Tarih Aynasında Ziya Gökalp**, İstanbul, Cihan Yayınları, 1984.

24 Hamit Zübeyr Koşay, **"**Yusuf Akçura**"**, **Belleten,** C.41, S.162, 1977, s.390-395.

25 Nevzat Köken, **Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi (1923-1960)**, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2014, s.46.

ocağın kurulmasıyla dernek kapatılmış ve Türk Yurdu dergisi de bu ocağın yayın organı olmuştur.[26] Türkçülük hareketine katılan aydınların ortak fikirleri, dilde, kültürde, tarihte birliği, yıkılmak üzere olan Osmanlı coğrafyasının Türklerle meskûn olan bölgelerinin kurtuluşunu sağlayıp, istiklali tam bir ulus devleti kurmak olarak ifade edilebilir.

Türkçülük akımının etkisinde kalan ve bu yolda önemli adımlar atan Enver Behnan Şapolyo[27] hem Osmanlının son dönemine hem de genç cumhuriyetin kurulmasına şahitlik etmiş bir müverrih olarak, tarih ilminin gelişmesinde ve araştırılmasında büyük çalışmalara imza atmıştır. Ona göre

> *"Tarih; milli terbiyeyi doğurarak milletlerin beşeriyet camiası içinde müstakil bir varlık olarak yaşamasını temin eder. Tarihi şuuru doğmayan kavimlerde milliyet ideali doğmaz, milli ruha malik olamayan kavimler müstakil devlet kuramazlar. Bu sebeple tarih; milli şuuru, milli şuur da milli terbiyeyi hazırlar. Milli terbiye de vatanı inkişaf ettiren pedagojik yoldur, sanattır…"* .[28]

Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere milliyetçilik şuurunun oluşmasında tarih ilminin önemini ortaya koymuş, yazmış olduğu birçok eserin yanında tarih biliminin gelişmesi ve Türk tarihinin en eski çağlara kadar araştırılması için önemli bilim dallarından Antropoloji Enstitünün (1925) kurulmasında bizzat yer almıştır.[29]Tarih alanında yapılacak çalışmalarda başvurulması gereken arşiv belgelerinin dışında etnoloji [30], folklor, [31] sanat[32] vd. tüm bilim dallarının araştırılıp tarih biliminin gerçeğe uygun bir şekilde yazılmasına büyük katkıda bulunacağını, bu sebeple araştırmaların çok yönlü yapılarak tarihi gerçekliğe sadık kalınmasını yaptığı tüm çalışmalarda ifade etmiştir. Tarihi

---

26 Füsun Üstel, **İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931**), İstanbul, İletişim Yayınları, 1997, s.5.

27 Enver Behnan Şapolyo, **Enver Behnan Şapolyo**, Ankara, 1959.

28 Enver Behnan Şapolyo, **İnkılap Tarihi**, Ankara, Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları, 1961, s.9.

29 İrşad Sami Yuca, "Cumhuriyet Dönemi Tarihçilerinden Enver Behnan Şapolyo'nun Tarih ve Tarihçilik Üzerine Düşünceleri", **Akademik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.10, Mart 2015, s.168.

30 Enver Behnan Şapolyo, **"**Tarihe Yardımcı İlimler Etnoloji (Tarihçesi ve Mevzuu)", **Tarihten Sesler**, S.4, (1943), s.16-17

31 Enver Behnan Şapolyo**, "**Halk Masalları Toplanmakta Usul ve Tarihi Folklor Ve Etnoloji**", Halkevleri Folklor Araştırmaları Dergisi**, Ekim, 1942, s.4-6.

32 Enver Behnan Şapolyo, **"**Tarih ve Sanat**", Doğu**, Temmuz-Ağustos-Eylül, S.19-20-21-22, 1944.

yazanların tarih yapanlara sadık kalması gerektiğini, bunun da ancak tarihe yardımcı olacak tüm bilim dallarının araştırılarak yapılabileceğinin altını sıklıkla çizmiştir.

Siyasi düşüncede Türklük bilincinin geliştiği özellikle II. Meşrutiyet Dönemi birçok anlamda büyük umutların bağlandığı bir dönem olmuştur. Ancak askeri, siyasi, ekonomik sebepler neticesinde Trablusgarp, Balkan ve I. Dünya Savaşı'nın kaybedilmesi büyük hayal kırıklıklarının yaşanmasına ve İttihat ve Terakki İktidarının ülkeyi terk etmesine neden olmuştur. Padişah Vahdettin'in tahta geçmesi ile saltanatın kaldırılma (1 Kasım 1922) tarihine kadar İstanbul'da birçok geçici hükümet kurulmuştur.

Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin (1920) açılması ve Anadolu'da milli mücadelenin bu meclis tarafından idare edilmesi sonucu bağımsızlık savaşı kazanılmış, saltanat kaldırılmış, Lozan Barış Antlaşması imzalanmış, cumhuriyet ilan edilmiş ve bunun neticesinde Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığı resmen başlamıştır. [33]

2. Cumhuriyetin İlanı ve Yeni Dönemin Tarih Yazıcılığı

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle bağımsızlık ve milli egemenlik de elde edilmiştir. Osmanlı Devleti'nin siyasi olarak sona ermesi, sorunlarında ortadan kalkması anlamına gelmemektedir. Lozan Antlaşması'nın imzalanması, barışı garantilemiş ancak burada halledilemeyen meseleler Cumhuriyet yönetiminin öncelikli meseleleri olmuştur. Bir taraftan ülkenin geçmişinden gelen sorunlar halledilmeye diğer taraftan da yeni düzenin prensipleri şekillenmeye başlamıştır.

Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığının ideolojik yapısı son yüzyılın etki alanı olan milliyetçilik üzerine inşa edilmiştir. Dünyada meydana gelen değişimlerin etkisi, Cumhuriyet Türkiye'sinde de görülmüş, Osmanlı idari ve siyasi yapının aksine milliyetçi bir yapılanma gerçekleştirilmiştir. Batı toplumlarında meydana gelen medeniyet ve laik anlayış temel alınarak Osmanlı-İslam kültürünün yerine, milliyetçilik, laiklik, eşitlik, vatandaşlık, halkçılık vs. gibi modernitenin kavramları benimsenmiştir. Özellikle Cumhuriyet Dönemi vatandaşlığının kimlik tanımlanmasında, İslam-Müslüman kimliğinden ziyade Türk kimliğine vurgu yapılarak, modern çağın getirdiği kavramlar üzerinden bir tarih yazıcılığı süreci başlamıştır.

---

33 Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti 1923**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.

XIX. yüzyıl tarih yazıcılığı konusunda da büyük değişimlerin yaşandığı bir yüzyıl olmuştur. Tarihi, bilimsel bir alan haline getirmek için dönemin önde gelen isimlerinden; Hegel, Herder, Ranke, Michelet, Treitschke, Croce ve diğerleri bu yüzyılın getirdiği kavramlar üzerinden modern bir tarih yazıcılığının öncülüğünü yapmışlardır.[34]Bunun sonucunda historiografi bir tanımlama ortaya çıkmıştır. Bu yüzyılın Pozitivist, Romantik, Annales ekolü, postmodern tarih yazıcılığı[35] Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığının da referansı olmuştur.

Devletlerin, toplumların hayatında meydana gelen büyük değişimler, ihtilal, savaş, doğal afetler gibi olağanın dışındaki durum değişikliği, yeni başkalaşmaları da beraberinde getirmiştir. İktisadi alandaki değişimler devletin bu alanda yeni uygulamalar getirmesine yol açarken, siyasi alanda yapılan değişiklikler ise yeni siyasi rejimi destekleyecek kavramlar, uygulamalar, anayasal düzenlemelerle hayata geçirilir. Bu düzenin topluma kabul ettirilmesi için gerekli uygulamalar zorunlu olarak yürürlüğe konulur. Cumhuriyetin ilanı ile eski yönetimden alınan, "egemenlik hakkı" tamamen millete geçmiş, millet egemenliğine dayalı bir toplumun oluşturulması için gerekli tüm kavramlar sosyal hayatın içine sokulmuştur. Siyasi düzenin değiştirilmesi, eski düzenin eksiklikleri ön plana çıkarılarak yeni gelen düzenin idealize edilerek yerleştirilmesi için Tarih yazıcılığı en önemli kaynak olmuştur.[36] Yeni gelen sistemin, nedenlerini tarihi süreç içinde göstererek ona tarihi bir temel oluşturulur. Değişimi gerçekleştiren kadroların elinde tarih yazımı, tarih yapımından daha önemli bir hale gelmiştir. İktidarın anayasa yapma ve uygulama yetkisi hem geçmiş dönemleri yorumlama hem de mevcut durumu şekillendirip geleceğe aktarma konusunda büyük bir güç sağlamıştır. Tarih yazımı da bu süreçte iktidarın elinde önemli bir araç haline gelmiştir. Cumhuriyeti kuran kadrolar, cumhuriyetin toplum hayatına yerleşmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için bütün eğitim, kültür vs. araçlarını kullanarak yeni rejimin yapılandırılması ve yaşayan değerler arasına katılması için çalışmalar başlatmıştır.

Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıkışında elbette ki rejim değişikliğinin etkisi olmuştur. Ancak tek başına yeterli sebep değildir. Dünyada meydana ge-

34 Özlem Doğan, İstanbul, **Tarih Felsefesi**, İnkılap Yayınevi, 2001, s.114.

35 Ahmet Ateş, "Türkiye Cumhuriyetinde Erken Dönem Tarih Yazımı**", BEU Akademik İzdüşüm/Akademik Projection,** C.2, S.3, 2017, s.21-34.

36 Bayram Kodaman, **Cumhuriyetin Tarih-î Fikrî Temelleri ve Atatürk**, Isparta, SDÜ yayınları, 1999, s.91.

len milliyetçilik hareketleri sonucu, imparatorlukların dağılıp yerlerine ulus devletlerin kurulduğu bu süreçte tüm ulus devletler kendi geçmişlerini ortaya çıkarıp, varlıklarını tanıtmak, tarihin en derinliklerinde kendi ayak izlerini takip etmek ve bulundukları coğrafyada kendilerine güvenli bir gelecek inşa etmek için tarih ile ilgili ciddi araştırmalar yapmışlardır. İşte bu ve buna benzer birçok sebepten dolayı yönetici kadro, Türklüğün tarihini ortaya çıkarmak ve dünya medeniyeti içindeki yerini ve dünya medeniyetine katkısını ortaya koymak için çalışmalar başlatmıştır. Bu dönemin en önemli özelliklerinden biri de kendi yarattıkları doğruları, toplum üzerinde uygulamak ve yapılan değişimin bir gerçek haline gelmesini temin etmektir. Ayrıca, oluşturulan bu doğrular, devlet eliyle devletin gözetim ve denetimi altında, onun istediği şekilde bir tarih yazıcılığı devrini başlatmıştır.

Ortaya konulan bu doğruların, gelecek nesillere aktarılarak, cumhuriyetçi bir toplumun oluşturulması için eğitim hayatında tarih dersleri ve müfredatlarının bu ideo-politik mahiyeti Türkiye Cumhuriyeti'nin bütün kurumlarına nüfuz etmiştir. Yeni iktidarın siyasi yapılanması; cumhuriyetçilik, milliyetçilik, kültürel yapılanması ise; medeniyetçilik ve laiklik esasları üzerine olmuştur. Bu kavramlar, hem eski zihniyetin ortadan kaldırılmasını hem de yeni sistemin yerleştirilmesini gerçekleştirecektir. Böylece hem eskiden kalan kavram ve semboller elimine edilecek hem de yeni rejim iktidarını güçlendirecek, gelecek içinde sürekliliğin devamını getirecek bir toplum yaratmış olacaktır. Bu sebeple Türk Tarih Tezi "Türkiye Cumhuriyeti'nin dünya görüşünü açıklayan ve cumhuriyet rejiminin temel esaslarını destekleyen, aynı zamanda Türk medeniyetinin evrenselliğini ve Avrupa medeniyeti ile özdeşliği görüşünü savunmalıydı."[37] İktidar tarafından hem ülkenin bütün alanlarında, ihtilalin müesseseleri yerleştirilirken hem de tarih ve kültür alanında medeniyetçiliği kabul etmiş bir toplum inşa etmenin temelini oluşturan tarihi referansların tespiti, tahlili ve sonuçlarının ifşası metodik olarak bir Tarih tezinin ortaya çıkmasını zorunlu kılmıştır.

Dönemin Türkçü ideologları, dilde, kültürde, medeniyette birliği idealize etmişler bunun sonucu olarak Türkçülük akımının ilk temsilcileri tarafından Cumhuriyet Dönemi Tarih Tezi'nin ilk şekillenmeleri gerçekleştirilmiştir.

37 Köken**, a.g.e**., s.85.

3. Türk Tarihi Araştırma Kurumu'nun Kuruluşu

Türk ocakları VI. Kurultayında bizzat M. Kemal'in katılımıyla Afet İnan tarafından 40 imzalı bir önerge sunulmuştur (28 Nisan 1930)[38] Önerge "Türk tarih ve medeniyetini ilmî surette tedkik etmek için ve daimi bir heyetin teşkiline karar verilmesini ve bu heyetin azasını seçmek salahiyetinin Merkez Heyetine bırakılmasını teklif ederiz"[39] şeklindeydi. Teklifin kurultayda görüşülmesi sonucu Türk Ocakları Kanunu'na ek olarak "Merkez Heyeti Türk tarih ve medeniyetin ilmî surette tedkik ve tetebbu(araştırma) eylemek vazifesiyle mükellef olmak üzere bir Türk Tarih Heyeti teşkil eder" maddesi eklenmiştir. Alınan karar doğrultusunda 16 kişiden oluşan bir heyet teşekkül etmiş, ilk toplantısını 4 Haziran 1930 tarihinde yaparak yönetim ve diğer kurul üyelerini seçmiştir. Yönetim kurulu şu isimlerden oluşmuştur; Başkan Tevfik Bıyıklıoğlu, Başkanvekilleri Yusuf Akçura, Samih Rıfat, Genel Sekreter Dr. Reşit Galip, üyeler; Afet İnan, İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Hâmid Zübeyir Koşay, Halil Edhem, Ragıb Hulûsi, Reşid Safvet Atabinen, Zâkîr Kadîrî, Sadri Maksudi Arsal, Mükrimin Halil Yinanç, Vâsıf Çınar, Yusuf ziya Özer" dir.[40]

29 Mart 1931 yılında Türk Ocakları'nın VII. Kurultayında bu ocağın kapatılma kararı alınmıştır. Türk ocaklarının kapatılmasıyla, ocağın bünyesinde çalışmalarını sürdüren Türk Tarih Heyeti'nin bir cemiyete dönüştürülmesi ile 15 Nisan 1931 tarihinde "Türk Tarih Tetkik Cemiyeti" bir dernek şeklinde faaliyetlerine devam etmiştir. Cemiyetin amaçları 1932'de hazırlanmış olan cemiyet tüzüğünün 4. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

> *"Toplanıp ilmî müzakerelerde bulunmak; Türk Tarihi menbaalarını araştırıp bastırmak; Türk Tarihini aydınlatmaya yarayacak vesika ve malzemeyi elde etmek için, icap eden yerlere taharri ve keşif heyetleri göndermek; Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti mesaisinin semerelerini her türlü yollarla neşre çalışmak."* [41]

Bu dönüşüm, burada çalışanlar için pek fark teşkil etmemiş, daha önceki plan dâhilinde Türk tarihi çalışmalarına devam edilmiştir. Türk Yurdu dergisinde, tezin ön nüvelerini oluşturan yazıların, araştırmaların yayınlanmasına

---

38 Mustafa Oral, **Türk Ulusunun İnşası**, İstanbul, Yeni İnsan Yayınevi, 2015, s.43.

39 Afet İnan, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında, **Belleten,** C.35, S.140, 1971, s.140.

40 https://ttk.gov.tr/ttk-tarihce. (E. Tarihi: 24.09.2024).

41 Afet İnan, **Gazi M. Kemal Atatürk ve Türk Tarih Kurumu**, Ankara, TTK Basımevi, 1953, s.3.

devam edilmiştir. Anadolu'da hükümran devlet olarak bulunan medeniyetlerin kültür varlıkları incelenmiş bunların Orta Asya kökenli Türk asıllı oldukları kabul edilmiştir. Bu coğrafyada medeniyet kurmuş eski kadim toplulukların, Türk olduğu vurgulanmıştır.[42]

Kurum adını 1935 yılında "Türk Tarihi Araştırma Kurumu" olarak değiştirmiştir. Tarih kurumunun yayınladığı eserler Milli Eğitim Bakanlığı yayını olarak basılmış, 1937 yılından itibaren kurumun yayın organı Belleten dergisi hayata geçirilmiştir. Yurt dışına gönderilen araştırmacılar kendi alanları ile ilgili yaptıkları çalışmaları bu dergide yayınlayarak, Türklük bilincinin tarihi delillerle ortaya konulmasına katkıda bulunmuşlardır. Arkeolojik çalışmalar da bu cemiyetin nezaretinde faaliyetlerini sürdürmüştür. Kurum tarafından görevlendirilen araştırmacılar Anadolu'da yapılmakta olan kazılara katılarak tezin bilimsel veriler doğrultusunda ortaya konmasına, imkân sağlamıştır. Yabancı arkeologlar tarafından yapılan kazı bilgilerine ve kazı araştırmacılarına ulaşılarak elde edilen bilgiler derlenip tezin hazırlığı için kullanılmıştır. Ayrıca Türk bilim adamlarının yaptığı ilk kazı bu cemiyet kurulduktan sonra yapılmıştır.[43]

M. Kemal hayatının sonuna kadar bu kurumun faaliyetleri ile yakından ilgilenmiş, 5 Eylül 1938 tarihinde düzenlendiği vasiyetname ile İş Bankasındaki hisse gelirlerinin yarısını bu kuruma bağışlamıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere M. Kemal Türk tarihinin ortaya çıkması ve dünya medeniyetine katkılarının bilimsel verilerle desteklenerek dünya literatürüne kazandırılmasını birincil bir sorumluluk olarak görmüştür.

Türk Tarih Tezi'nin ilk çalışmaları fasiküller halinde yazılmaya başlanmış bu fasiküller daha sonra toplanarak Türk Tarihinin Ana Hatları kitabında birleştirilmiştir. Kitap ilk olarak 100 nüsha olarak basılmış ve içeriği tartışılmak üzere kendi alanında uzman kişilere verilerek, ana metinlerin bir kritiği yapılması istenmiştir. Buradaki gaye, Türk Tarih Tezi'ne bir ön çalışma olan kitabın, konunun uzmanları tarafından tekrar tetkik edilmesidir. Özellikle batılı tarihçiler tarafından Türk ırkının dünya medeniyeti içindeki yerinin küçültülmesi ya da yok sayılması bu kitabın çıkarılmasındaki en önemli etkendir. Bunun yanı sıra Türk halkının ve gençliğinin, kendi geçmiş tarihlerini yabancı kaynaklardan eksik öğrenmek yerine dönemin bilimsel metotları kullanılarak(filoloji, antropoloji,

42 Türk Tarih Kurumu, **Türk Tarihinin Ana Hatları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, s.57.

43 Afet İnan, **Tarihten Bugün'e**, Ankara, İş Bankası Yayınları, 1970.

etnoloji, sosyoloji vd.) Türklüğün gerçek tarihinin öğretilmesi hedef alınmıştır. Kitabın çıkarılması sonrası eksikleri görülmüştür. Özellikle kitabın son sayfasını oluşturan kısım Türkiye Cumhuriyeti'ne ayrılmış, bu da yalnızca bir sayfa tutmuştur. Bu durum siyasi otorite tarafından kabul görmemiş ve yeniden yazılması için bizzat Mustafa Kemal talimat vermiştir.[44]Ancak kitabın ana hatlarını oluşturan ve 1931 de bastırılan 90 sayfalık Türk Tarihinin Ana Hatları - Medhal kısmı, bastırılarak ortaöğretimde yardımcı ders kitabı olarak okutulmuştur. Daha sonra yapılan yeni çalışmalar sonrası 1932 yılında liseler için 4 ciltlik ilk resmi tarih ders kitapları bastırılmıştır.[45] Bunun yanı sıra bu eserden ortaokullar içinde daha basitçe anlatılan 3 ciltlik ders kitabı bastırılarak okul müfredatlarına konulmuştur.[46]Her iki kısımda da okutulan kitap içerikleri Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi varlığını idame ettirmek için kurguladığı tarih içeriklerini parti programının paralelinde toplum inşası için kullanmıştır. Türk Tarih Tezi hazırlığı sürecinde, mevcut okul müfredatlarının da yeniden, tanzim edilerek cumhuriyetin getirdiği kavramları işleyen ve Türk gençliğinin bu kavramlar çerçevesinde inşa edilmesi için ortaöğretim okul kitaplarının düzenlenmesi içeriğinin oluşturulması için bizzat Mustafa Kemal'in üzerinde çalıştığı Tarih Notları, Afet İnan'ında katkılarıyla müfredat programlarına sokulmuştur.[47]

4. I. Türk Tarih Kongresi

Genç Cumhuriyet bir yandan kendi varlığını idame ettirirken diğer taraftan da dünyadaki gelişmeleri takip ederek toplumsal alandaki inkılaplarını çağın gereklerine göre tanzim etmeye çalışmıştır.

Cumhuriyet sonrası yapılan tarih alanındaki ilmi faaliyetler bir taraftan hazırlanan "Türk Tarihinin Ana Hatları" çalışmasına konu edilirken diğer taraftan ilmi kriterlere uygun kongrelerin tertiplenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç üzerine 6. Uluslararası Tarih Kongresi'ne katılmak üzere İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi müderrisi Ali Muzaffer Bey[48] Maarif Vekaleti tarafın-

---

44 Üstel, **a.g.e.**, s.336.

45 Ersanlı**, a.g.e.**, s.126.

46 Reşit Faik Unat, "Atatürk ve Tarih Öğretimi. Atatürk: Tarih Yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir." **Ulus**, 29.11.1960, s.2.

47 Uluğ İğdemir, **Yılların İçinden Ankara**, Ankara, TTK, 1976, s.195

48 Meltem Begüm Saatçi Ata, "From Professorship To Ambassadorship: Ali Muzaffer Goker, An Expert on Modern History**." Ctad-Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C.12, S.23, 2016, s.213.

dan (16 Nisan 1928) görevlendirilmiştir. 14 Ağustos 1928'de Norveç'in Oslo Kentinde yapılan kongreye gözlemci olarak katılan Muzaffer Bey gördüklerini kayıt altına almıştır. Kimlerin katıldığını, katılan sayılarını, unvanlarını, çalışma alanlarını, kongrenin işleyiş biçimini, sunumların süresini, konu ile alakalı tartışmaların nasıl yapıldığına, oluşturulan kurulların nasıl seçildiğine dair tafsilatlı notlar almıştır.[49] Kongrede sunulan konuları belli başlıklar altında toplamış, o günün en önemli meselelerinden olan "Tarih ve Milliyetçilik" konusu, eski, orta ve yeniçağda milliyetçilik başlıkları altında tartışılmış, bu süreç içerisinde milliyetçilik kavramının siyasi oluşumlardaki etkilerinin değerlendirildiği müellif tarafından ifade edilmiştir. Aynı kongrenin 7.'si Varşova'da yapılmış, bu kongreye katılım sağlanamamış ancak Uluslararası Tarih Komitesi tarafından daha önce yapılan çalışmalar neticesinde bu komiteye Türkiye'den de iki üyenin heyete katılması kararı alınmıştır.* Zürih'te 8.'si yapılan kongreye Türkiye'yi temsilen Fuad Köprülü katılmıştır.[50]

Gönderilen temsilcilerin tecrübeleri ışığı altında Türkiye'de ilk tarih kongresi hazırlama işini Türk Tarihi Tedkik Cemiyeti üstlenmiştir. 2-11 Temmuz 1932 yılında halkevinde yapılan "Birinci Türk tarih Kongresi'ne " [51] daha çok cemiyet üyeleri, Darülfünun tarih müderrisleri, lise öğretmenleri, ortaokul tarih öğretmenleri ve dönemin basın yayın organları katılmıştır.(Bkz. Ek.1) Halka açık bir kongre niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Kongrede özellikle Yusuf Akçura, Afet İnan, Sadri Madsudi vd. Türk tarihiyle ilgili önemli bildiriler sunmuşlardır. Bu bildirilerin temelinde Türk Tarih Tezi'nin ana hatları çizilmiş, aynı zamanda yabancı tarihçiler tarafından Türk tarihine yapılan saldırılara bir cevap teşkil etmiştir. Özellikle batı bilim adamlarının kasıtlı olarak kendi ırklarını ari ırk olarak gösterdiklerini, tarihi yanıltıcı bilgileri vermekten kaçınmadıklarını buna karşılık Türk ırkının brakisefal olduğunu ve Orta Asya topraklarında ileri medeniyet kuranların Türkler olduğunu bildirilerinde izah etmişlerdir. Bunun ispatının arkeolojik ve antropolojik çalışmalarla ortaya konulması, kongreye katılan bildirilerin önceliği olmuştur. Ayrıca Türklerin tarihini yabancılardan değil bizzat Türk araştırmacılarının çalışmalarıyla ortaya

---

49 Atiye Emiroğlu, Hülya Öztürk, "Arşiv Belgelerine Göre Uluslararası Oslo Kongresi.", **Akademik Düşünce Dergisi**, C.10, S.5**,** 2023, s.1455.
***** Bu üyeler Ali Muzaffer Bey ve M. Fuad Köprülü'dür.

50 Emiroğlu, Öztürk, **a.g.m**., s.1461.

51 **Birinci Tarih Kongresi-Konferanslar, Münakaşalar**, Devlet Matbaası**,** İstanbul, 1932.

konulmasının altı tekrar tekrar çizilmiştir. Fuad Köprülü'de tarih yazımıyla ilgili düşüncelerini "… Milli tarihimizi artık kendi düşüncemiz ve görüşümüze göre yazma mecburiyetinde olduğumuzu, çünkü bu maddi istiklal gibidir milletin manevi istiklaline işaret ettiğini" şeklinde ifade etmiştir.[52]

Kongrede öne çıkan önemli konulardan biri de, Türklerin gittikleri yerlere medeniyet götürmeleri ve yerleştikleri coğrafyaların yaşam biçimlerini daha modern bir şekilde tanzim ettikleridir. Diğer bir konu ise, Türklerin Orta Asya'dan çıkış sebepleri üzerinedir. Orta Asya'da meydana gelen büyük kuraklık sebebiyle medeniyetin merkezi olan Orta Asya'dan ayrılarak dünyanın diğer coğrafyalarına gittikleri ve oralarda kendi ileri medeniyetlerini kurdukları üzerinedir.[53] Aslında bu kuramlar batılı tarihçiler tarafından Avrupa milletleri için yazılmış hatta XIX. Yüzyıl okul müfredatlarında okutulmuştur. İşte buradan hareketle Cumhuriyet Dönemi Tarihçiliği, kendine tarihi bir geçmiş inşa etmek amacıyla Avrupa tarih yazımının kuramlarını biraz değiştirerek Türk milletinin köklü geçmişine uyarlamakta ve Türkleri medeniyet yaratan bir toplum olarak öne çıkarmaktadır. Avrupalının ari ırk olarak tanımladıkları ırkın, aslında Türkler olduğu ari kelimesinin Türkçe eklerden türetildiği dil bilimciler tarafından öne sürülmüştür. Güneş Dil Teorisi'nin ortaya konulması ve bu tezin dil bilimcileri tarafından desteklenmesi, dönemin bütün çalışmalarında görülmektedir. [54] Ari ırk söylemi, ulus millet olma yolunda olan bütün iktidarların başvurduğu bir savunma yöntemi olmuştur. Orta Asya topraklarını işgal eden Ruslar, kendilerini ari ırkın temsilcileri olarak görmüş ve bu nedenle atalarının topraklarına sahip çıkma gerekçesiyle "Türkistan" topraklarının işgalini haklı bir zemine oturtmuşlardır.[55]

XX. yüzyıl tarih yazıcılığının argümanları Cumhuriyet Dönemi'nin de başvurduğu kaynaklar olmuştur. Dolayısıyla Türk Tarih Tezi'nin ortaya çıktığı dönem politik söylemler, dünyanın kullandığı argümanlar, aynı surette ulus,

---

52 Yusuf Akçura, **"Tarih Yazmak ve Tarih Okuma Usullerine Dair" Birinci Türk Tarih Kongresinin, Zabıtları, Konferanslar, Münakaşalar**, İstanbul, Maarif Vekaleti, 1932, s.42.

53 Ulaş Töre Sivrioğlu, "Aryan Teorisi ve Türk Tarih Tezi.", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, C.2, S.6, 2015, s.8.

54 Gökhan Yavuz Demir, "Türk Tarih Tezi ile Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi.", **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.11, S.19, 2010, s.385-396.

55 Svetlana Gorshenina, Claude Rapin, **Kabil'den Semerkand'a Arkeologlar Orta Asya'da**, (Çev. Saadet Özen), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2008, s.138.

millet ve milliyetçilik bağlamında Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığında temel argümanlar olmuştur. Türk Tarih Tezi'nin temellendirildiği bu kongrede iki cepheli bir yol takip edilmiştir. Birincisi, yeni kurulan cumhuriyet yönetimi, kendisini inşa edecek bireyin, ulus, millet, milliyetçilik, modernleşme, laiklik vd. gibi saikler üzerinden bir tanımlama gayesi içinde olmuştur. İkincisi ise, dış politikadaki hedeflerini tanzim ve tetkik ederek, bundan sonraki dış ilişkilerin hangi temeller üzerinden sürdüreceğinin bir alt yapısı oluşturulmuştur.

5. I. Tarih Kongresi'nin Basına Yansımaları

Cumhuriyet Dönemi yapılan inkılapları yakından takip eden Türk basını I. Türk Tarih Kongresine de büyük ilgi göstermiştir. Hakimiyet-i Milliye Gazetesi kongreyi 2 Temmuz 1932 Cumartesi günü I. sayfadan vermiş, Kongrenin saat 9:00'da Maarif Vekili Esat Bey'in nutkuyla başlayacağını yazmıştır. Yine aynı sayfada dönemin ileri gelen yazarlarından Falih Rıfkı "Tarih Kongrası" adlı köşe yazısında kongrenin açılışını ve bu zamana kadar Türk milletinin tarihteki haklı yerini alamayışının sebeplerini izah ettikten sonra, Türk milleti gibi Türk tarihinin ortadan kaldırılmak istendiğini aşağıdaki sözlerle ifade etmiştir:

> *"Eğer tarih bir mal olsaydı, en büyük mirasçısı Türk olmak lâzım gelirken, yalnız tarihsiz bırakılmak ve onun hisseleri muvazaalar, sahte vesikalarla yağma edilmek gibi bir cinayet işlenmiştir. Fakat son devirde garp ilmi her nerede medeniyetlerin köküne doğru ilerlemişse, nerede biraz toprağın altını kazmış, bulduğu halkalarla bir zencir yapmak istemişse, Türk'le karşılaşmamak imkânsız olmuştur. Yalnız ilim kaygısında olanlar şerefi sahibine verelim demeye başlamışlardır…"*[56]

Bundan sonraki günlerde yine Hakimiyet-i Milliye Gazetesi kongrenin etkinliklerini günbegün yayımlamıştır. 4 Temmuz 1932 tarihli gazetede Afet İnan'ın sunduğu "Tarihten Evel ve Tarihin Fecrinde" bildirisi tüm detaylarıyla yayımlanmıştır. [57]Cumhuriyet Gazetesi 11 Temmuz 1932 tarihli sayısında Dr. Reşit Galip Bey'in "Türklük ve Medeniyet Tarihi" adlı bildirisine yer vermiştir.[58] Kongre süresince sunulan bildiriler günlük gazetelerde sunulduğu şekliyle yayımlanmıştır. (Bkz.Ek.2)

---

56 "Falih Rıfkı, "Tarih Kongrası", **Hakimiyet-i Milliye**, 2 Temmuz 1932, No: 3937, s.1.

57 "Tarihten Evel ve Tarihin Fecrinde", **Hakimiyet-i Milliye**, 4 Temmuz 1932, No: 3939, s.5.

58 "Türklük ve Medeniyet Tarihi", **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1932, No: 2937, s.5.

6. II. Türk Tarih Kongresi

Ön hazırlıkları aylar öncesi yapılan kongre 20-25 Eylül 1937'de Dolmabahçe Sarayı'nda gerçekleşmiştir. Kongre yerli ve yabancı bilim insanlarını ağırlamıştır. Dönemin ileri gelen devlet adamları ve yabancı ülkelerden 31 bilim insanı, ulusal olarak da Halkevleri genel Başkanlığı tarafından tayin edilen 25 temsilci kongre için İstanbul'a gönderilmiştir. [59]

Kongrenin açılış saati 20 Eylül saat 15'te M. Kemal'in de katılımlarıyla Maarif Vekili Saffet Arıkan tarafından gerçekleştirilmiştir. Açılış konuşmasını Türk Dil Kurumu Başkanı Cemil Çambel yapmış ve kongrenin toplanış maksadını "senelerdir ilmi araştırmalarda elde edilen neticelerin hem Türk hem de yabancı bilim adamlarının tetkikine sunmak…" [60] olarak ifade etmiştir. Kongre için divan kurulu oluşturulmuş, kongre başkanlığına Maarif Vekili Saffet Arıkan seçilmiş, As Başkanlığına Afet İnan, fahri başkanlığına da Türk dostu ve Türk Tarih Tezi'nin oluşmasında büyük katkıları olan Prof. Eugene Pittard seçilmiştir.[61] Kongrenin programı belirlenmiş, sunumlarını yapacaklara programın broşürleri dağıtılmış, bildirisini sunan yabancı konuklara İstanbul'un tarihi yerleri gezdirilmiştir. Kongre 25 Eylül'de yine M. Kemal'in de katılımıyla sona ermiştir.

Kongrenin sonrasında önemli kararlar alınmış, başta " Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi'ne bağlı, Türk Tarih Tezi Kürsüsü kurulmuş, kürsü başkanlığına da Türk Tarih Kurumu Asbaşkanı Afet İnan Bakanlar Kurulu Kararı" ile atanmıştır.[62] Kongrede yabancı bilim insanları tarafından sunulan bildirilerden bazıları şu şekildedir:

---

59 Ahmet Kuşçi, "Arşiv Belgelerine göre İkinci Türk Tarih Kongresi(20-25 Eylül 1937).", **Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.2, 2021, s.181.

60 Kuşçi, **a.g.m.**, s.183.

61 Eugene Pittard Cenevre Üniversitesi profesörü olan ilim insanının çalışma alanları içinde 1902 yılında Balkan ve Ön Asya kavimleri üzerine çalışmalarını özellikle Gagavuzların antropolojisi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu arada Cenevre'ye giden Türk öğrencileri ile kurduğu münasebetler dolayısıyla acamiasında duyulmasına ve eserlerinin tercüme edilmesine sebep olmuştur. Türkiye'ye ilk gelişi 1928 yılında olmuş Türkiye'de bulunduğu süreç içinde yaptığı antropolojik ve prehistorik çalışmalar gerçekleştirmiştir. Katıldığı birçok milletlerarası kongrede başkanlık yapmış, 1931 yılında Paris'te bu alanda yapılan kongrede "Türk Irkı" isimli bir bildiri sunmuştur. Pittard, 1937'de yapılan II. Türk Tarih Kongresine " neolitik devirde On Asya ile Avrupa Arasındaki Münasebetler" adlı bildiri ile katılmıştır. Aynı zamanda kongre fahri Başkanlığına seçilmiştir. Temuçin Faik Ertan. **Eugene Pittard'ın Ankara Günlükleri ve Konferansları (21 Mart- 6 Nisan 1938)**. https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/04/36-TemucinFaikErtan.pdf, (E.Tarihi:24.09.2024).

62 Kuşçi, **a.g.m.**, s.185.

Breuil, Abbe, M: Avrupa Asya ve Afrika Arasında İltisak Noktası Türkiye

Hanjar, Franz: Kafkas İlk Tarih Araştırmaları Işığında Anadolu'nun Yeni Eneolitik Buluntuları

Pittard, Eugene: Neolitik Devirde Küçük Asya ile Avrupa Arasında Antropolojik Münasebetler

Landsberger, B: Ön Asya Kadim Tarihinin Esas Meseleleri

Andrae: Sümerlerin Monumental Sanatları

Oston, H.H Von Der: Anadolu'da Milattan Önce Üçüncü Bin Yıl

Bittel, Kurt: Prehistorik Devirde Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri

Gutenbock, H. G: Etilerde Tarih Yazıcılığı

Persson, A: Prehistoryada Yunanistanla Küçük Asya Arasındaki Münasebetler

Rohde, G: Roma ve Anadolu Ana İlâhesi

Ruben, Walter: Milattan Bin Sene Evvel Asya İçlerinden Muhaceret Eden Hindistanın En Eski demircileri Arasında

Feher, Geza: Turko-Bulgar, Macar ve Bunlara Akraba Olan Milletlerin Kültürü- Türk Kültürünün Avrupaya tesiri

Fettich, Nander: Hunlar Zamanına Ait Olup Szeged-Nagyszeksas'ta Bulunan Prens Mezarı Hafriyatında Meydana Çıkan Eşya

Menghin, Oswald: Milattan Üç Bin Yıl Evvel Anadolunun Cenubu Şarki Avrupası Üzerindeki Tesiri

Dellenbach, Marguerite: Türklerin Antropolojik Tarihlerine Dair Vesikalar

Rossi, Ettore: İtalya Kütüphane ve Arşivlerinde Türk Tarihine Dair İtalyanca ve Türkçe Mehazlar

Koppers, W: halk Bilgisi ve Cihanşümul Tarih Tetkiki Karşısında Öz Türklük ve Öz İndo-Germenlik

Hartmann, Richard: Umumi Türk Tarihi Çerçevesi İçinde Yeni Türkiye

Bradestin, W: Limni'de Bulunan Kitabe, Etrüsklerin Anadoludan Neşet Ettiklerine Dair Dil Bakımından En Ehemniyetli Delil vd.[63]

Kendi alanında uzman olan bilim insanları sundukları bildirilerde bir bakıma Türk Tarih Tezi'nin inşasına kendi alanlarıyla katkıda bulunmuşlardır. Yeni kurulan Cumhuriyet'in tarihsel yolculuğunda özelde Türk tarihinin genelde medeniyet tarihinin ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır.

II. Türk Tarih Kongresi, hem ulusal hem de uluslararası bilim adamlarının katılımlarıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece yeni kurulan Türkiye Cumhu-

63 https://ttk.gov.tr/ii-turk-tarih-kongresi-20-25-eylul-1937-istanbul/, (E. Tarihi: 24.09.2024).

riyeti hem kendini hem de Türk Tarih Tezi'ni dünya kamuoyuna duyurmayı başarmıştır. Dünyanın birçok yerinden katılan bilim insanları yaptıkları sunumlarda eski çağlardan itibaren Orta Asya ve Ön Asya'daki arkeolojik ve antropolojik kanıtlarla Türklerin bu bölgelerdeki medeniyetin oluşumuna yaptığı katkılara dikkat çekmiştir. Özellikle Pittard, kongreden bir yıl sonra tekrar Ankara'ya gelip Türk tarihi ile ilgili çalıştaylar düzenlemiştir.

7. II. Tarih Kongresi'nin Basına Yansıması

20 Eylül 1937'de Cumhuriyet Gazetesi Türk Tarih Kongresini, "31 ecnebi alimin de iştirak ettiği kongre Reis Hasan Cemilin nutku ile açılacak" başlığı altında 1. sayfadan haber olarak vermiştir. Ayrıca aynı sayfada "Atatürk'e Tekrar Kavuştuk" başlıklı yazıda Atatürk'ün Ankara'dan İstanbul'a dönüşünü ve Dolmabahçe Sarayı'na geçişini yazmıştır.(Bkz. Ek.3) [64]

21 Eylül 1937'de Son Telgraf Gazetesi'nde "II. Tarih Kongresi" adlı başlıkta 5 ecnebi profesörü ve 2 Türk aliminin konuşma yapacağı belirtilmiştir. Türk konuşmacı Necmi Dilmen'in ise Türk Tarih Tezi'nde Güneş- Dil Teorisi'nin yeri ve değeri üzerine bir bildiri sunacağı haberi verilmiştir.[65]

24 Eylül 1937'de Son Posta Gazetesi'nde "Tarih Kurultayının Dördüncü Günü" başlığı altında yayımlanan yazıda şark ve garp felsefesini birleştirmek Türk'e mukadder olmuştur denilmiştir. Yazının devamında "Dün ne oldu? Bugün ne olacak" diyerek kongrenin programı okuyucuya sunulmuştur.[66]

25 Eylül 1937'de Akşam gazetesinde "Tarih Kurultayının Beşinci Günü Ortaya Çıkan Hakikatler" başlığı altında Içtımaî ıslahat garpten evvel Türklerde doğmuştur yazısı ile kongrede ortaya çıkan sonuçlar verilmiştir.[67]Aynı zamanda kongrenin kapanışı da ertesi günkü gazetede ilk sayfa olarak verilmiştir.(Bkz. Ek.4)

8.Türk Tarih Tezi'nin Yazım Amaçları

1. Türkler, tarihin yapıcı unsurudur. İnsanlığın var olduğu andan itibaren Türkler medeniyet kurucu özelliğini her dönemde değişik adlar altında göstermiştir.

---

64 "Tarih Kurultayı Bugün Toplanıyor", **Cumhuriyet**, 20 Eylül 1937, No: 4797, s.1.

65 "II. Tarih Kongresi", **Son Telgraf**, 21 Eylül 1937, S.511-197, s.1.

66 "Tarih Kurultayının Dördüncü Günü", **Son Posta**, 24 Eylül 1937, No: 2569, s.1-8.

67 "Tarih Kurultayının Beşinci Günü Ortaya Çıkan Hakikatler", **Akşam**, 25 Eylül 1937, No: 6804, s.1.

2. XIX. ve XX. yüzyıl Avrupa tarih yazıcılığı Türkleri azımsamış, aşağılamış ve onların medeniyete katkısı olmadığı yalanını tarih olarak yazmıştır. Bu tezde bunun doğru olmadığını ve Türklerin tarihe dolayısıyla insanlığa katkılarını göstermek için bir savunmadan çok tarihi gerçekliğiyle ortaya koymanın peşine düşmüştür. Aynı zamanda Avrupa tarih yazıcılığının yöntemlerini kendi lehine çevirerek bu yöntemleri kullanmak suretiyle, Türklerin tarihin tüm safhalarında önemli rol oynayan medeni, yüksek bir kültüre sahip, koruyucu ve egemenliği altındaki milletlere yaşam hakkı tanıyan bir adalet anlayışına sahip olduklarını kanıtlarla ortaya koymak.

3. Batı menşeili tarih anlatımlarında, medeniyet kurucularının beyaz ırka mensup olandan çıktığı iddiası, Türk ırkını sarı ırk olarak nitelendirmesi ve bunun sonucu olarak medeniyet kurucu olmadığı önermesine karşılık Türk ırkının beyaz ırka mensup olduğu ve Anadolu'nun yerleşik halkının Eti'ler olduğu ve bunların da Türk olduğu ırk esasına dayalı politik söylemlerin anti tezi olarak ortaya konulmuştur. Beyaz ırka mensup olan Türklerin ana yurtlarının Orta Asya olduğu, hayatın ilk olarak orada başladığı, medeniyetin merkezinin burası olduğu ve medeniyeti kuranlarında Türkler olduğu, göçler vasıtasıyla Ön Asya ve Avrupa'ya medeniyetin Türkler aracılığı ile götürüldüğü, Ön Asya'da kurulan devletlerin Türk olduğu, tezin ana temasını oluşturmuştur. Böylece Anadolu'daki Türk varlığına meşruiyet kazandırarak bu topraklarda hak iddiasında bulunan Yunan, Ermeni, Rum vd. tarihi bir cevap olarak bu tarihi süreci yerli yabancı bütün dimağlara kazımak.

4. Türk Tarih Tezi ile dünya tarihini yazarak yön veren, dış güçlere karşı kendi varlığını kutsallaştırarak varlığının temellerini bilimsel olarak ortaya koymak, kendinden önceki siyasi otoritenin kullandığı, argümanları yok sayarak, onun yerine Türk kimliği üzerinden, Türk'e güçlü, gururlu, kökleri tarihin derinliklerinde olan medeni, güvenilir, bilime ve araştırmaya açık aydın bir vatandaş kimliği oluşturma gayesi.[68]

5. Bu tez vasıtasıyla, en eski medeniyetleri Türklerin kurduğu, böylece Avrupa ve İslam tarihçilerinin Türkler hakkında yazdıklarının geçersizliği ilan edilmiştir.

---

68 Şefik Taylan Akman, "Türk Tarih Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmi Tarih yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri" **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S.1, 2011, s.96.

6. Osmanlı tarih yazımı, sadece kendi bulunduğu dönemi yazarken, İslamın etkisiyle ümmetçilik politikası gereği Türk tarihine gereken önemi göstermemiş ve kendi sınırları dışındaki Türk dünyasıyla siyasi ilişkilerini olması gerekenin çok altında tutmuştur. Hatta İslamiyeti kabul etmeyen Türk milletini kendi tarihinin dışına itmiştir. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti bu dışlanmışlığı ortadan kaldırmak için, Türk ırkının bütün farklı inançlarını kabul eden milliyetçilik ilkesinin tesiriyle Türk ırk bağını öne çıkarmıştır. M. Kemal'in bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

> *Türk milletini oluşturan temel unsurları, siyasi varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, ırk ve köken birliği, tarihi yakınlık, ahlaki yakınlık olarak ifade eden ancak din birliği hakkında "Din birliğinin de bir millet teşkilinde tesirli olduğunu söyleyenler vardır. Fakat biz, bizim gözümüz önündeki Türk milleti tablosunda bunun aksini görmekteyiz. Türkler Arapların dinini kabul etmeden evvel de büyük bir millet idi. Arap dinini kabul ettikten sonra bu din ne Arapların ne aynı dinde bulunan Acemlerin ve ne de Mısırlıların vesairenin Türklerle birleşip bir millet teşkil etmelerine hiçbir tesir etmedi. Bilakis Türk milletinin milli bağlarını gevşetti; Milli hislerini, milli heyecanlarını uyuşturdu…"*[69]

7. Osmanlı Dönemi'nde yönetim anlayışı Türk- İslam mefkuresini İslam medeniyeti olarak görme eğilimi, Türk milletini ve kültürünü silik, sönük göstermiş, Osmanlı'nın "Osmanlıcılık" düşüncesi etrafında bir siyasi birlik kurma hayali, Türk adının ortadan kaldırılmasına sebep olmuştur. Ayrıca tarih dersi olarak anlatılan müfredat programlarında Türk'ün haysiyetlerinin "ata binmek, çadır kurmak, silah kullanmaktan" ibaret olarak sunulması Türk ırkına yapılmış en büyük gaflettir. Bu gafletin ortadan kaldırılması için cumhuriyetin kurucu iradesi, Türk milletinin şanlı tarihini yazma işini bizzat üzerine almış ve onun varoluşunu sağlayacak kurum ve teşekkülleri inşa etmiştir.

8. O güne kadar yazılan ve Osmanlı Devleti'nde okutulan tarih kitaplarında özellikle yabancı kaynaklardan yapılan iktibaslarda Türklerin tarihe katkılarının bilinçli bir şekilde küçültülmesi, Türk milletinin kendini tanımasına, benliğini geliştirmesine engel olmuştur. Bu tez ile Türk milletinin kendi özündeki gücü, kuvveti, iradeyi ve idareyi tekrar inşa etmesi için ortaya çıkarmak,

---

69 **Atatürk'ün Bütün Eserleri(04-05 Kasım 1929-31 Ağustos 1930) Mustafa Kemal Atatürk,** İstanbul, Kaynak Yayınları, 2008, s.20-21.

milletin yaratıcı kabiliyetinin derinliklerine giden tarihi yolu açarak, yeniden Türk milletinin inkişafını sağlamak.[70]

9. Türk Tarih Tezi ile yakın tarihi dönem görmezden gelinerek inşa edilmek istenen yeni toplum düzeni ilerici, yenilikçi, milliyetçi, adil kendi imkanlarıyla kendine yetebilen, çağdaş donanımları almaya ve yaşamaya hazır, dini inançların tortularından uzak akılcı, bilimi şiar edinmiş, medeni meziyetleri yüksek birey inşası merkeze alınmıştır.

10.Tez, aynı zamanda cumhuriyet prensiplerini kabul edecek, kendi geçmişinden getirdiği kutsanmışlığını, ulus, millet, ferd, demokrasi gibi kavramları bünyesine katarak ideal vatandaş, yurttaş olarak cumhuriyetin hem katılımcıları hem de bekçileri, bu onurlu görevi gelecek kuşaklara aktaracak olan ilk neslin sorumluluğu içinde hareket etmelerini temin etmek.[71]

9. I. ve II. Türk Tarih Kongrelerinde Ortaya Çıkan Eleştiriler

I. ve II. Türk Tarih Kongreleri'nde ulusal ve uluslararası çalışmalarda ortaya çıkan itiraz ve eleştiriler dönemin Türk Tarih Kurumu üyesi Şemsettin Günaltay tarafından şu şekilde ortaya konmuştur:

> *"1 — Türk tezinin istinat ettiği Orta Asya'nın kuruması hakkındaki Huntington faraziyesi, ancak Milâttan sonra müşahede olunan şartlar için müdafaa olunabilir. Eski zamanlar için böyle bir kuraklık mevzuubahis olamaz.*
>
> *2 — Orta Asya'nın Prehistorik devirlerde meskûn olduğu sabit değildir. Binaenaleyh Türkistan'ın eski bir Kültür merkezi ve Türklerin ana yurdu olduğu iddiası hakikate uygun olmadığı cihetle göçler iddiası da tabii esassızdır.*
>
> *3 — Brakisefal ırkın ana yurdunun Orta Asya sayılma ve ırki nişane olarak kafatasının kısalığını esas olarak alınma keyfi bir şeydir. Çünkü Türk olmayan Alzaslılar, Bavyeralılar brakisefal oldukları halde Türklerden bir grup olan Türkmenler brakisefal değil, Dolikosefaldirler.*
>
> *4 — Türklerin ana yurtları Moğolistan'dır. Moğollarla ırkdaş olan Türkler, garp taraflarına yani Türkistan'a ancak Miladi yedinci asırda gelmişlerdir. Onların Prehistorik devri bu zamanlardır. Türklerin azami*

---

70 **Türk Tarihinin Ana Hatları- Kemalist Yönetimin Resmi Tarih Tezi**, İstanbul, Kaynak Yayınları, 1999, s.25.

71 Füsun Üstel, **"Makbul Vatandaş"ın Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Türkiye'de Vatandaş Eğitimi**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

kıdemleri, ancak Milattan bir iki yüz sene evveline yani Hiyongnulara ve Siyenpilere dayanmaktadır.

5 — Sümerlerin ve diğer On Asya kavimlerinin Türklükle bir münasebetleri olmadığı gibi Mısırın Ön ve Orta Asyalılar tarafından istilâsı iddiası da esassızdır."[72]

Günaltay her bir maddeye uzun uzun tarihi deliller ve daha önce yapılan çalışmaları delil göstererek cevap vermiş, yapılan itirazların kasıtlı ve yabancıların yazmış olduğu eserlerden toplanıp derme çatma bilgiler esas alınarak tenkit edildiğini ifade etmiştir.

SONUÇ

Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığı, kökenini Avrupa, Fransa ve Alman tarih yazıcılığından almış, romantik, pozitivist, historiyal akımların kullanıldığı tarih yazıcılığı Cumhuriyet Dönemi'nin de kullandığı akımlar olmuştur. Klasik dönem tarih yazıcılığı, imparatorlukların yıkılıp yerlerine ulus devletlerin kurulmaya başladığı, süreçte değişmiştir. Özellikle Fransız İhtilali ve sonrası gelişmeler, mevcut düzenlerin yıkılıp yerlerine yenisinin geldiği, eskinin tamamen reddedilerek, yeninin pragmatik unsurlarla inşa edildiği düşüncesi tarih yazımının da değişmesine sebep olmuştur. Fransız İhtilali'nin getirdiği ulus, millet, milliyetçilik, fert, milli egemenlik kavramları XX. yüzyıl tarih yazımının argümanları olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi tarih yazıcılığı batıda meydana gelen bu değişimlerden etkilenmiştir. Özellikle Osmanlı Devleti tarih yazıcılığı geleneğinden farklı milliyetçi, Türkçü yazım, anlatım tarzı II. Meşrutiyet Dönemi ile başlamıştır. Bunun sonucu olarak Osmanlıcılık ve İslamcılık fikirleri doğrultusundaki tarih yazım anlayışı yerini milliyetçiliğe bırakmıştır.

I. Dünya Savaşı sonrası yıkılan imparatorluklar, yerlerine kurulan yeni ulus devletler kendilerine özgü bir tarih yazımı arayışı sonucu romantik bir tarih yazıcılığını kendi geçmiş tarihlerini inşa etmek için kullanmışlardır. Türkiye Cumhuriyeti de kendisine uzak mazide destanlar yazan resmi tarih anlayışı içinde kendisine geçmiş bir tarih yaratmıştır. Yakın zamanda Osmanlıda meydana gelen geri kalmışlığı ve kayıpları ise, yönetimin başarısızlığına ve-

72 Şemseddin Günaltay, "Türk Tarih Tezi Hakkındaki İntikatların Mahiyeti Ve Tezin Kat'i Zaferi". **Belleten**, C.2, S.7-8, 1938, s.337.

rerek burayı yazmaktan kaçınmış, milli mücadele ile başlattığı Türk uyanışını cumhuriyetin ilanı ile taçlandırmıştır. Yeni kurulan cumhuriyet iktidarın benimsediği ilkeler doğrultusunda, toplumun her alanında bir değişim ve devrim niteliğinde kararlar almıştır. Dönemin en önemli özelliği kendisine karşı savaşan dış güçlere karşı bağımsızlığını kazanmış, kendisinden önceki yönetimi ortadan kaldırmış, cumhuriyetin ilan edilmesiyle de cephede savaştığı milletler ile aynı siyasi yapılanmanın içine girmiştir. Tüm bunlara karşı kendi ilkelerini yerleştirmenin aceleciliği içinde bir Türk milleti inşası için kendi öz değerleriyle modernitenin getirdiği ulus, millet, laiklik, gibi kavramların bilincinde bir yurttaş yaratmanın heyecanı içinde bir tarih yazımı benimsenmiştir. Dönemin romantik tarih yazımı kabul edilmiş, henüz etkisi devam eden Osmanlı Devleti anlayışları reddedilerek, uzak mazide destanlar yazan Orta Asya'da Türk milletinin varlığı, dünya medeniyetine katkıları, göçler vasıtasıyla kendi yurtlarından çıkarak dünyanın her yerine ulaştıkları ve gittikleri yerlere medeniyeti götürdükleri üzerine bir tarih yazımını benimsemiştir. Tarihin geçmiş dönemlerini yazarken tıpkı batıda olduğu gibi tarihi vesikaların ışığı altında bir yazım olması zorunluluğu hissedilmemiştir. Uzak mazide zaman verilmeksizin tanrı tarafından kutsanmış Türk milleti Orta Asya topraklarında medeniyeti inşa eden beyaz ırk olarak var olmuş, gittiği her yere medeniyeti götüren Türkler medeniyet kurucusu olarak, tarihin sayfalarında yer almanın peşine düşmüştür.

Cumhuriyet iktidarı kendi tarihini geçmişten o güne kadar yazması için siyasetçi-tarihçi kimliği olan aydın kesimi tercih etmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde Türkçülük hareketi içinde yer almış, kurumsallaşması için dernek kuruluşunda bulunmuş, dergi, günlük gazetelerde yazı yazmış aydınlar cumhuriyetin ilanında bizzat görevde bulunmuşlar, hem iktidarın bürokratları olmuşlar hem de tarih yazımı işini bizzat üstlenmişlerdir. Bunun sebebi ise inşa edilecek toplumun devrim prensiplerine göre eğitilme işinin bizzat devrim kadroları tarafından yapılması, batının yüzyıllardır geldiği seviyeye kısa sürede ulaşılmak istenmesidir. Bu durum hem çağı yakalamak hem de geri kalmış bir toplumu hızlı bir şekilde çağın gereklerine göre bir donanıma getirmenin isteğiyle yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarih yazımı pozitivizmden etkilenmiş ve tarihi olayları ispat etmenin, uluslararası bilim camiasında da meşruiyet kazanması için Türk Tarih Kurumu bünyesinde arkeoloji, antropoloji ve dil konusunda çalışmalar yürütülmüştür. Bu bilimsel disiplinlerin kullanılarak ortaya çıkan eser-

ler ulusal tarihin yazılmasında kullanılmış, müze ve sergilerde yayınlanmıştır. Ancak diğer taraftan tarihi olayların doğa bilimleri gibi yenileme özelliğinin olmaması, her olayın kendine özgü olması, tarih yazımını da etkilemiş, böylece romantik bir tarih yazımı dönemin kullandığı bir akım olmuştur. Yeni kurulan ulus devletlerin ihtiyacı olan millet şuurunun yerleştirilmesinde, topluma, kimlik ve aidiyet duygusunun kazandırılmasında kullanılan bir yöntem olmuştur. Romantik akım vasıtasıyla millete ait otantik özelliklerin ortaya çıkarılması için arkeoloji, filoloji, folklor, örf ve adetlerinde ortaya çıkarılarak milli kültürün oluşması sağlanmıştır. Cumhuriyet Dönemi Türk tarih yazıcılığı kendi kurguladığı tarihi geçmişini ulusal bazda muhalif olacak siyasetçi-tarihçi eleştirilerine açmamış, tek parti iktidarının sancılı süreçleri tarih yazıcılığında da kendini göstermiştir.

KAYNAKÇA

OĞUZ, Ahmet, **I. Meşrutiyet Kanun-ı Esasi ve Meclis-i Mebusan**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2010.

OĞUZ, Ahmet, "I. Meşrutiyet Meclisinde Ermeni Mebusların Faaliyetleri ve Bu Faaliyetlerin Osmanlıcılık Açısından Değerlendirilmesi", **Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic**, S.10, 2022, s.291-310.

AKÇURA, Yusuf, **Yeni Türk Devletinin Öncüleri-1928 Yılı Yazıları**, (Düz. Nejat Sefercioğlu), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.

AKMAN, Şefik Taylan, "Türk Tarh Tezi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Resmi Tarih Yazımının İdeolojik ve Politik Karakteri", **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.1, S.1 2011, s.80-109.

ATA, Meltem B Saatçi, "From Professorship To Ambassadorship: Ali Muzaffer Goker, An Expert on Modern History" **CTAD-Cumhurıyet Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 2016, s.213-247.

Atatürk'ün Bütün Eserleri(04-05 Kasım 1929-31 Ağustos 1930) Mustafa Kemal Atatürk, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2008.

ATEŞ, Ahmet, "Türkiye Cumhuriyetinde Erken Dönem Tarih Yazımı", **BEU Akademik İzdüşüm/Akademik Projection**, C.2, S.3, 2017, s.21-34.

AYSEVENER, Kubilay, BARUTÇU, E. Müge, **Tarih Felsefesi**, Cem Yayınevi, İstanbul, 2003.

BAYTAL, Yaşar, "Türkiye'de Milliyetçi Tarih Düşüncesinin Gelişimi ve Resmi Türk Tarih Tezinin Oluşumu", **Ankara Üniversitesi Türk Inkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S.70, 2022, s.91-108.

Birinci Tarih Kongresi-Konferanslar, Münakaşalar, Devlet Matbaası, İstanbul, 1932.

BLOCH, March, **Tarih Savunusu: Veya Tarihçilik Mesleği**, (Çev. Ali Berktay), İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

BURKE, Peter, **Tarih Yazıcılığında Yeni Bakış Açıları**, (Çev. T. Sivrikaya, Ö. Özdemir, U. Y. Kara, K. Özdil, O. Çömelekoğlu), Islık Yayınları, İstanbul, 2020.

COLLİNGWOOD, Robin George, **Tarih Tasarımı**, (Çev. Kurtuluş Dinçer), Gündoğan Matbaası, Ankara, 1996.

DEMİR, Gökhan Yavuz, "Türk Tarih Tezi ile Tezinin Kavşağında Güneş-Dil Teorisi", **U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler** Dergisi, C.11, S.19, 2010, s.385-396.

DOĞAN, Özlem, **Tarih Felsefesi**, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2001.

DUSTUR IV., Matbaa-i Amire, İstanbul, 1296.

EMİROĞLU, Atiye, ÖZTÜRK, Hülya, "Arşiv Belgelerine Göre Uluslararası Oslo Kongresi" **Akademik Düşünce Dergisi**, C.10, S.5**,** 2023, s.1454-1465.

ERCAN, Yavuz, **Tarih Araştırmalarında Yöntem ve Teknik**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2010.

ERSANLI, Büşra, **İktidar Tarih Türkiye'de "Remi Tarih" Tezi'nin Oluşumu(1929-1937)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

HYPERLINK "https://ttk.gov.tr/ttk-tarihce" https://ttk.gov.tr/ttk-tarihce, (E. Tarihi: 24.09.2024).

https://ttk.gov.tr/ii-turk-tarih-kongresi-20-25-eylul-1937-istanbul/, (E. Tarihi: 24.09.2024).

https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/04/36-TemucinFaikErtan.pdf, (E. Tarihi: 24.09.2024).

GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti 1923**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.

GORSHENİNA, Svetlana, CLAUDE Rapin, **Kabil'den Semerkand'a Arkeologlar Orta Asya'da,** (Çev. Saadet Özen), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2008.

GÖKALP, Ziya, **Türkçülüğün Esasları,** (Haz. Salim Çonoğlu), Ötüken Yayınları, İstanbul, 2014.

GÜNALTAY, Şemseddin, "Türk Tarih Tezi Hakkındaki intikatların Mahiyeti Ve Tezin Kat'i Zaferi", **Belleten,** C.2, S.7-8, 1938, s.337-366.

GÜNALTAY, Şemsettin, **Atatürk'ün Tarihçiliği ve Fahri Profesörlüğü Hakkında Bir Hatıra**, Maarif Basımevi, İstanbul, 1959.

HALDUN, İbni, **Mukaddime**, (Çev. Zakir Kadiri Ugan), MEB, İstanbul, 1986.

HALKİN, Leon-Ernest, **Tarih Tenkidinin Unsurları**, (Çev. Bahaeddin Yediyıldız), TTK, Ankara, 1989.

İĞDEMİR, Uluğ, **Yılların İçinden Ankara**, TTK, Ankara, 1976.

"II. Tarih Kongresi", **Son Telgraf**, 21 Eylül 1937.

İNAN, Afet, **Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

İNAN, Afet, **Gazi M. Kemal Atatürk ve Türk Tarih Kurumu**, TTK Basımevi, Ankara, 1953.

İNAN, Afet, **Tarihten Bugün'e**, İş Bankası Yayınları, Ankara, 1970.

İNAN, Afet, "Türk Tarih Kurumu 40 Yaşında", **Belleten**, C.35, S.140, 1971, s. 519-530.

KODAMAN, Bayram, **Cumhuriyetin Tarih-î Fikrî Temelleri ve Atatürk**, S.D Üniversitesi Yayınları, Isparta, 1999.

KOŞAY, Hamit Zübeyr, "Yusuf Akçura", **Belleten**, C.41, S.162, 1977, s.389-400.

KÖKEN, Nevzat, **Cumhuriyet Dönemi Tarih Anlayışları ve Tarih Eğitimi(1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2014.

KÖPRÜLÜ, M.Fuad, "Türklük İslâmlık, Osmanlılık", **Türk Yurdu**, C.2, S.21, 1329, s.694-695.

KUŞÇİ, Ahmet, "Arşiv Belgelerine göre İkinci Türk Tarih Kongresi(20-25 Eylül 1937)", **Bellek Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi**, C.3, S.2, 2021, s.177-191.

OĞUZ, Ahmet, **I. Meşrutiyet Kanun-ı Esasi ve Meclis-i Mebusan**, Grafiker Yayınları, Ankara, 2010.

OĞUZ, Ahmet, "I. Meşrutiyet Meclisinde Ermeni Mebusların Faaliyetleri ve Bu Faaliyetlerin Osmanlıcılık Açısından Değerlendirilmesi", **Tarih ve Günce Atatürk ve Türkiye**

Cumhuriyeti Tarihi Dergisi Journal of Atatürk and the History of Turkish Republic, S.10, 2022, s.291-310.

ORAL, Mustafa, **Türk Ulusunun İnşası**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2015.

ORKUN, Hüseyin Namık, **Büyük Türkçü Süleyman Hüsnü Paşa, Hayatı ve Eserleri**, Milli Kalemler, Ankara, 1952.

ORTAYLI, İlber, **Tarih Yazıcılık Üzerine**, Cedid Neşriyat, Ankara, 2011.

ÖZDEMİR, M.Çağatay, "20. Yüzyıl Sonunda Milli Devletler ve Kimlikler", **Türk Yurdu**, Ağustos 1995, s.13

RIFKI, Falih, "Tarih Kongrası", **Hakimiyet-i Milliye**, 2 Temmuz 1932.

SARICA, Murat, **Fransız İhtilali**, Gerçek Yayınları, İstanbul, 1970.

SİVRİOĞLU, Ulaş Töre, "Aryan Teorisi ve Türk Tarih Tezi", **Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi**, C.2, S.6, 2015, s.1-27.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Enver Behnan Şapolyo**, Ankara, 1959.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, "Halk Masalları Toplanmakta Usul ve Tarihi Folklor Ve Etnoloji", **Halkeevleri Folklor Araştırmaları Dergisi**, Ekim 1942.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Inkılap Tarihi**, Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu Yayınları, Ankara, 1961.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, "Tarih ve Sanat", **Doğu,** Temmuz-Ağustos-Eylül, 1944.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, "Tarihe Yardımcı İlimler Antropoloji", **Tarihten Sesler**, S.3, 1943.

ŞAPOLYO, Enver Behnan, "Tarihe Yardımcı İlimler Etnoloji (Tarihçesi ve Mevzuu)", **Tarihten Sesler,** S.4, 1943.

"Tarih Kurultayı Bugün Toplanıyor", **Cumhuriyet,** 20 Eylül 1937.

"Tarih Kurultayının Beşinci Günü Ortaya Çıkan Hakikatler", **Akşam**, 25 Eylül 1937.

"Tarih Kurultayının Dördüncü Günü", **Son Posta**, 24 Eylül 1937.

"Tarihten Evel ve Tarihin Fecrinde", **Hakimiyet-i Milliye,** 4 Temmuz 1932.

TOPÇUOĞLU, Abdullah, "Ulus Devlet ve Etnisite Olgusu", **Türkiye Günlüğü,** Mart-Nisan 1995, S.33, s.101-110.

TUNAYA, Tarık Zafer, **İslamcılık Cereyanı**, Baha Matbaası, İstanbul, 1962.

Türk Tarihinin Ana Hatları, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Türk Tarihinin Ana Hatları- Kemalist Yönetimin Resmi Tarih Tezi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1999.

"Türklük ve Medeniyet Tarihi", **Cumhuriyet**, 11 Temmuz 1932.

UNAT, Reşit Faik, "Atatürk ve Tarih Öğretimi. Atatürk: Tarih Yazmak, Tarih Yapmak Kadar Mühimdir", **Ulus,** 29.11.1960.

ÜSTEL, Füsun, **"Makbul Vatandaş'ın" Peşinde II. Meşrutiyet'ten Bugüne Türkiye'de Vatandaş Eğitimi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2005.

ÜSTEL, Füsun, **İmparatorluktan Ulus Devlete Türk Milliyetçiliği:Türk Ocakları(1912-1931)**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1997.

VAKKASOĞLU, Ziya, **Tarih Aynasında Ziya Gökalp**, Cihan Yayınları, İstanbul, 1984.

YEĞEN, Ceren, Annales Okulu, March Bloch ve "Tarih Savunucusu: Veya Tarihçilik Mesleği" yapıtı üzerinden Bloch'un tarih anlayışı, C.3, S.1, **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi (AKAR)**, 2016, s. 25-39.

YUCA, İrşad Sami, "Cumhuriyet Dönemi Tarihçilerinden Enver Behnan Şapolyo'nun Tarih ve Tarihçilik Üzerine Düşünceleri", **Akademik Sosyal Bilimler Dergisi**, S.10, Mart 2015, s.158-175.

EKLER

Ek:1

3 TEMMUZ PAZAR 1932

No. 2008 13 ÜNCÜ SENE

HER YERDE 5 KURUŞ

Tarih Kongresi Dün Büyük Gazi'nin Huzuru ile Açıldı.

Maarif Vekili Esat Beyin Tarih Kongresini Açma Nutku.

Maarif Vekili Esat B.

Gazi Hz. Tarih kongresinin ve müzeyi hazırlanan takip edecken.

B. M. Meclisinde

MECLİSTE DÜN FİRKA UMUMI KATİBİ KÜTAHYA MEBUSU RECEP BEY, HALİL BEY (İZMİR)İN BİR İSTİRAZINA CEVAP OLARAK FİRKA PROGRAMINA TAALLUK EDEN MESELELER VE PRENSİPLER ÜZERİNE BEYANATTA BULUNDU.

Tarih Kongresinin Dünkü Mesaisi

"KAFASINI VE VİCDANINI EN SON TERAKKİ ŞUBELERİYLE GÜNEŞLENDİRMEGE KARAR VERMİŞ OLAN, BÜGÜNKÜ TÜRK ÇOCUKLARI, BİLİYOR VE BİLDİRECEKTİR Kİ, ONLAR, 400 ÇADIRLI BİR AŞİYRETTEN DEĞİL, ON BİN LERCE YILLIK, ARİ, MEDENİ, YÜKSEK BİR IRKTAN GELEN, YÜKSEK KABİLİYETLİ BİR MİLLETTİR..."

Aşağı Hamamlıdan vatkanlar

Ahmet Yerif Beyin Hayvanatı

Aşağı Hamamlıdan kongresine yapılan

"TARİH KONGRESİ ESNASINDA GAZETE MIZ HER GÜN 12 SAYFA ÇIKACAK VE KONGREDE SÖYLENEN NUTUKLAR AYNEN NEŞREDİLECEK TİR. YARIN ÂŞET HA NİMEFENDİNİN KONFERANSINI AYNEN BİRCEDİCEĞİZ.

3 Temmuz 1932 tarihli Hakimiyeti Milliye Gazetesi

Ek:2

12 Hakimiyeti Milliye
12 TEMMUZ SALI 1932
No. 3947 13 İNCİ SENE HER YERDE 5 KURUŞ

Gündelik
Tarih Kongresi Bitti.

Kongre Mesaisini Bitirdi.

Amerika Büyük Elçisi Türk Tarihine Dair Tezimi Amerikan Âlemine Tanıtmayı Üstüne Alacağım kongreye Bildirdi ve Bu Teklif Hararetli Alkışlarla Karşılandı.

Ankara'da Galatasaray Çeşidinde Bir Lise Açılması Mukarrer.

Deniz Posta Seferleri Hizmetinin Devlet idaresine Alınması Kanunu

Bütçe Encümeni Reisi Hasan Fehmi Beyin Meclisin Mühim Beyanatı.

Ali iktsat Meclisinde.

İktsat Vekili Beyin Nutku.

Yusuf Akçura Bey.

Ek:3

İÇ SAHİFELERDE

Cumhuriyet

Tarih Kurultayı bugün toplanıyor

31 ecnebi alimin de iştirak ettiği Kongre Reis Hasan Cemilin bir nutkile açılacak

Atatürke tekrar kavuştuk

Mutlak bir ihtiyaç: Milletler Cemiyetinin ıslah ve takviyesi

Tarih Sergisinin küşadı da bu sabah yapılacak

Tarih Cemiyeti Asamble başkanı Profesör Afet dün Floryada misafir profesörler şerefine bir çay ziyafeti verdi

Güreş takımımız Balkan şampiyonluğunu kazandı

Altı siklette birinci, bir siklette ikinci oldak, 56 kilo birinciliğini Yunanlılar aldılar

Bir hava sefinemiz

Dün Londradan 4 motörlü bir tayyaremiz geldi

Altes Abdullahın Atatürke hediyeleri

Altes; muharririmize «Bunları günlümün bütün sevgisile Büyük Atatürkümüz armağan ediyorum» dedi

Çin - Japon muharebesi her tarafta genişliyor

Mahsur Çin ordusu, çemberi kıramadı. Bir Çin generali esir düştü. Çinliler 5000 maktul ve yaralı verdiler. Ecnebi diplomatlar Nankinden çıkıyorlar

Mühim bir ihtilâs

Elâzizde 100 bin liralık bir ihtilâs oldu

20 Eylül 1937 tarihli Cumhuriyet Gazetesi

Ek:4

AKŞAM

Tarih kurultayı muvaffakiyetli mesaisini dün bitirdi

Profesör Afet, Türk Cumhuriyeti tarihçisinin Osmanlı devletini nasıl telâkki ettiğini anlattı

Ecnebi profesörler birer birer kürsüye çıkıp ihtisaslarını söylediler

B. Celâl Bayar Başvekil oldu

Fakat Meclis açılıncıya kadar vekil sıfatile vazife görecektir

B. Hitlerle B. Mussolini dün Münihte buluştular

B. Mussolini çok parlak bir surette istikbal edildi

İki dost şef on beş dakikalık bir görüşme yaptılar

Dil Bayramı:

Dil ve Tarih

Altı tayyarelik bir filomuz memleket turuna çıktı

Tayyarecilerimiz Başvekil İsmet İnönü tarafından uğurlandılar

Kadın tayyarecimiz Bayan Sabiha Gökçen de bu turk iştirak ediyor

Kahraman tayyareci Sabiha Gökçen

26 Eylül 1937 Akşam Gazetesi 1. Sayfa